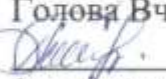

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ КОЛЕДЖ»**

УХВАЛЕНО
на засіданні Вченої ради
ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»
Голова Вченої ради
 Т.О. Губанова
(протокол від 22.08.2018р. № 1)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор
ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»

 Т.О. Губанова
(наказ від 22.08.2018 р. № 24-н)

ФІЛОСОФІЯ

СИЛЛАБУС

освітньо-професійна програма	072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-кваліфікаційний рівень	молодший спеціаліст
форма навчання	денна

Розробник: викладач кафедри гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки
К.ф.н., доц. Головченко О.В.

Київ 2018

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Тематичний план курсу.....	5
3. Тематика , зміст лекцій, семінарських занять.....	6
4. Теми контрольних робіт, рефератів.....	39
5. Контрольні питання до курсу.....	42
6. Вказівки до написання контрольних робіт, рефератів.....	45
7. Система поточного та підсумкового контролю.....	47
8. Список рекомендованих джерел.....	49

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань - 07 **Управління та адміністрування**

Спеціальність - 072 **Фінанси, банківська справа та страхування**

ОКР – **молодший спеціаліст**

Курс - **3**

Кількість кредитів та годин - **4 кредити/120 годин**

Характер дисципліни - **нормативна**

Семестр - **6**

Лекції - **34 години**

Семінари-**17 годин**

Консультації - **3 години**

Самостійна робота - **66годин**

Вид контролю - **іспит у 6 семестрі**

Головною метою навчальної дисципліни є вивчення студентами основ і історії філософської культури, оволодіння ними філософською методологією аналізу і дослідження, формування наукового філософського світогляду.

Предметом курсу виступають найзагальніші, універсальні зв'язки і відносини людини і світу, що стосуються їх сутності і природи, можливостей пізнання і перетворення світу людиною.

Основними завданнями курсу є:

- роз'яснення студентам сутності філософії як науки і форми суспільної свідомості;
- розкриття змісту основного питання філософії, філософських напрямків і шкіл;
- змалювання наукової картини світу;
- з'ясування сутності людини, її місця і ролі у світі, сенсу і цінностей людського буття;
- оволодіння основними законами, методами, категоріями і принципами діалектики;
- ознайомлення з основними етапами, формами і критеріями пізнання, роллю практики у пізнавальному процесі і перетворенні світу;
- розкриття природи і структури суспільної свідомості та духовного світу людини;
- пізнання особливостей формаційного, цивілізаційного, культурологічного і гуманістичного вимірів історичного розвитку суспільства.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

**курсу “Основи філософських знань”
для спеціальності “Правознавство”**

№ п / п	Тема	Форми контролю				
		лекції	семі- нари	самості йна робота.		консультації
1	Предметне поле та призначення філософії	4	1	8	експрес-опитування	
2	Історичні типи філософії	4	1	8	експрес-опитування, контрольне тестування, філософські диктанти	1
3	Філософське розуміння світу	4	2	8	контрольне тестування	
4	Свідомість як філософська проблема	4	2	8	контрольне опитування	
5	Діалектика як філософський метод розуміння відносин людини і світу	4	2	10	контрольне опитування	1
6	Практика і пізнавальне ставлення людини до світу	4	2	8	контрольне тестування.	
7	Людина і суспільство	4	2	8	контрольне опитування	
8	Духовність людського буття	6	3	8	контрольне опитування	1
	Разом	34	17	66	іспит	3

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Виникнення та призначення філософії.

Суспільно-історичні і природничо-наукові передумови виникнення філософії. Світогляд. Типи світоглядних систем (космоцентрична, теоцентрична, антропоцентрична). Міфологія і релігія як первісні форми уявлень людини про світ, їх особливості.

Філософія як любов до мудрості. Предмет філософії. Специфіка філософського знання. Основне питання філософії і його місце у предметі філософії. Основні напрямки філософії та їх історичні форми.

Питання про походження світу. Матеріалізм і ідеалізм (суб'єктивний і об'єктивний). Питання про єдність світу. Монізм і плюралізм (дуалізм). Питання про пізнаванність світу. Гностицизм і агностицизм (скептицизм). Питання про розвиток світу. Діалектика і метафізика. Поняття історико-філософського процесу. Науковість і партійність у філософії.

Структура філософії. Онтологія, гносеологія і логіка як основні філософські науки. Інші структурні складові філософії (праксеологія, феноменологія і аксіологія, філософська антропологія і соціальна філософія).

Соціальні функції філософії. Визначальна роль методологічної функції філософії, значення її для розвитку науки.

Тема 2. Історичні типи філософії.

Філософія Стародавнього світу. Характерні риси філософії Стародавнього світу (космоцентризм, онтологізм, діалектика). Парадигми стародавньої філософії: східна і західна.

Філософія Стародавньої Індії. Основні школи давньоіндійської філософії: джайнізм (Вардхамана), буддизм (Гаутама), чарвака-локаята (Бріхаспаті); санкх'я (Капіла), ньяя (Готама), вайшешика (Канада), веданта (Бадараяна), йога (Патанджалі). Боротьба матеріалізму (санкх'я, ньяя, чарвака-локаята, вайшешика) і ідеалізму (веданта, міманса, буддизм, джайнізм, йога). Давньоіндійська діалектика (буддизм, санкх'я, вайшешика). Проблема пізнання: полеміка скептицизму (чарвака-локаята) і гностицизму (санкх'я, ньяя, вайшешика, міманса). Спроба соціологізму (чарвака-локаята).

Філософія Стародавнього Китаю. Основні школи давньокитайської філософії: конфуціанство (Конфуцій, Менцзи, Сюньцзи), моїзм (Моцзи), даосизм (Лаоцзи, Чжуанцзи), легізм (Хань Фей), софістика (Гунсунь Лун). Боротьба матеріалізму (Лаоцзи, Сюньцзи, Хань Фей) і ідеалізму (Конфуцій). Давньокитайська діалектика (Лаоцзи, Хань Фей, Ван Чун). Проблема пізнання: полеміка гностицизму (Менцзи, Моцзи, Ван Чун) і

софістики (Гунсунь Лун). Проблема людини: полеміка соціологізму (Хань Фей) і біологізму (Ван Чун).

Філософія Стародавньої Греції. Основні школи давньогрецької філософії: мілети (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен), елеати (Ксенофан, Парменід, Зенон), піфагорейці (Піфагор), ефеси (Геракліт), еволюціонізм (Емпедокл), ноологія (Анаксагор), софістика (Протагор), сократики (Сократ), кіники (Антісфен), кіренаїки (Арістіп), атомізм (Левкіп, Демокріт), ідеалізм (Платон, Арістотель), епікуреїзм (Епікур), скептицизм (Піррон), стоїцизм (Зенон). Боротьба матеріалізму (Демокріт, Епікур) і ідеалізму (Платон, Арістотель). Проблема буття (Парменід, Зенон). Стихійна (Геракліт, Зенон) та ідеалістична (Платон, Арістотель) діалектика. Проблема пізнання: полеміка скептицизму (Піррон) і гностицизму (Анаксагор, Сократ, Демокріт, Арістотель), релятивізму (Протагор) і догматизму (Платон). Проблема людини: полеміка софістики (Протагор) і еволюціонізму (Емпедокл), біологізму (Сократ) і політизму (Арістотель). Атеїзм Демокріта.

Філософія стародавнього Риму. Основні школи давньоримської філософії: епікуреїзм (Лукрецій Кар), стоїцизм (Сенека, Марк Аврелій, Епіктет), скептицизм (Секст Емпірик), неоплатонізм (Плотін, Порфірій, Прокл), еkleктицизм (Ціцерон). Боротьба матеріалізму (Лукрецій Кар) і ідеалізму (Ціцерон).

Філософія середньовіччя. Характерні риси філософії середньовіччя (теоцентризм, креаціонізм, містицизм). Парадигми філософії середньовіччя: західна і східна. Основні етапи розвитку середньовічної філософії. Апологетика (Д.Ареопагіт, Климент, Ориген; Тертуліан). Патристика (Г.Ніський, Н.Назіанзін; А.Августин, А.Боецій). Схоластика (С.Еріугена, А.Кентерберійський, І.Росцелін, П.Абеляр, Д.Скот, В.Оккам). Томізм (Ф.Аквінський, А.Больштедтський). Містика (Ф.Асизький, Д.Бонавентура, М.Екхарт). Боротьба ідеалізму (А.Августин, Ф.Аквінський, Д.Скот) проти матеріалізму (С.Брабантський, Б.Шартрський, Аверроес, Авіценна). Проблема універсалій: полеміка реалізму (А.Кентерберійський) і номіналізму (І.Росцелін), концептуалізму (П.Абеляр) і термінізму (В.Оккам). Середньовічна діалектика (А.Августин, С.Еріугена, П.Абеляр, Ф.Аквінський). Проблема пізнання: полеміка християнського (Климент, Ориген) і наукового (Р.Бекон, Р.Луллій) гностицизму, симфонізму (Ф.Аквінський) і дуалізму (Аверроес, В.Оккам). Проблема свободи волі: полеміка волюнтаризму (А.Августин, Д.Скот, Б.Клервоський) і інтелектуалізму (Ф.Аквінський, Ж.Буридан). Проблема бога: полеміка провіденціалізму (А.Августин) і детермінізму (С.Брабантський). Теологічний історизм А.Августина.

Філософія Відродження. Характерні риси філософії Відродження (антропоцентризм, геліоцентризм, гуманізм, пантеїзм). Етапи розвитку філософії Відродження: раннє і пізнє. Боротьба матеріалізму

(Г.Галілей, Л.Вінчі, М.Монтень, Д.Бруно) і ідеалізму (М.Фічіно, Н.Кузанський). Геліоцентризм (Д.Бруно, Г.Галілей, Н.Коперник). Проблема бога: полеміка пантеїзму (Д.Бруно, М.Монтень, Н.Кузанський) і деїзму (Б.Телезіо). Проблема пізнання: полеміка оптимізму (Д.Бруно, Н.Кузанський, Б.Телезіо) і скептицизму (М.Монтень), окультизму (Т.Парацельс) і експерименталізму (Г.Галілей, Л.Вінчі). Проблема розвитку: полеміка діалектики (Д.Бруно, Н.Кузанський, Б.Телезіо) і механіки (Г.Галілей). Проблема людини: полеміка гуманізму (Д.Аліг'єрі, Ф.Петрарка) і антропологізму (К.Салютаті, Д.Альберті, Д.Манетті, Л.Бруні, Л.Валла), гармонізму (П.Мірандола) і натуралізму (Л.Вінчі, Т.Парацельс, Б.Телезіо, П.Помпонацці, Д.Бруно, М.Монтень). Християнський гуманізм (Е.Роттердамський, Т.Мюнцер) і утопічний соціалізм (Т.Мор, Т.Кампанелла). Проблема свободи волі: полеміка фортунізму (К.Салютаті) і фатумізму (П.Помпонацці), містики (М.Лютер) і аморалізму (Н.Макіавеллі).

Філософія Нового часу. Характерні риси філософії Нового часу (сцієнтизм, гілозоїзм, метафізика). Боротьба матеріалізму (Ф.Бекон, П.Гассенді, Т.Гоббс, Д.Локк) і ідеалізму (Г.Лейбніц, Д.Берклі, Д.Юм). Проблема бога: полеміка гілозоїзму (Б.Спіноза) і деїзму (Р.Декарт), okazіоналізму (Н.Мальбранш) і атеїзму (П.Бейль). Проблема першоджерела: полеміка монізму (Б.Спіноза), дуалізму (Р.Декарт) і плюралізму (Г.Лейбніц). Проблема пізнаванності світу і методу пізнання: полеміка раціоналізму (Р.Декарт, Б.Спіноза, Г.Лейбніц) і емпіризму (Ф.Бекон, Т.Гоббс), сенсуалізму (П.Гассенді, Д.Локк) і кордоцентризму (Б.Паскаль), скептицизму (П.Бейль) і агностицизму (Д.Берклі, Д.Юм). Проблема розвитку: полеміка діалектики (Р.Декарт, Б.Спіноза, Г.Лейбніц) і метафізики (Ф.Бекон, Т.Гоббс, Д.Локк). Проблема свободи: полеміка фаталізму (Б.Спіноза) і волюнтаризму (Г.Лейбніц). Містика (Я.Бьоме, Й.Шефлер).

Філософія Просвітництва. Характерні риси філософії Просвітництва (матеріалізм, механіцизм, деїзм). Боротьба матеріалізму (Ж.Ламетрі, П.Гольбах, К.Гельвецій, Дж.Толанд, В.Гьоте) і ідеалізму (Х.Вольф). Вульгарний матеріалізм (П.Кабаніс). Проблема бога: полеміка атеїзму (Д.Дідро, П.Гольбах), деїзму (Ф.Вольтер, Ж.Руссо, Д.Толанд, А.Коллінз) і телеологізму (Х.Вольф). Проблема пізнання: полеміка раціоналізму (Х.Вольф) і сенсуалізму (К.Гельвецій, Ж.Ламетрі, Е.Кондільяк), енциклопедизму (Д.Дідро, Ж.Д'Аламбер) і здорового глузду (Т.Рід, Д.Освальд). Проблема методу: полеміка діалектики (Д.Дідро, В.Гете) і механіки (Ж.Ламетрі, П.Гольбах). Проблема людини: полеміка соціологізму (К.Гельвецій), біологізму (Ж.Ж.Руссо) і історизму (Ш.Монтеск'є, Д.Віко, І.Гердер, Ф.Вольтер, Ж.Кондорсе). Проблема суспільної справедливості: полеміка моралізму (Ж.Ж.Руссо, А.Шефтсбері) і логізму (Ф.Шіллер, Г.Лессінг). Проблема свободи волі: полеміка

зовнішнього (П.Гольбах, К.Гельвецій) і внутрішнього (Д.Дідро, П.Гольбах, Ж.Руссо, Л.Сен-Жюст) детермінізму. Проблема несвідомого: полеміка романтизму (В.Гете, Ф.Шіллер, В.Гумбольдт), інтуїтивізму (Й.Гаман, Ф.Новаліс), ірраціоналізму (Ф.Якобі).

Німецька класична філософія. Характерні риси німецької класичної філософії (ідеалізм, теїзм, діалектика). Боротьба матеріалізму (Л.Фейєрбах) і ідеалізму (Й.Фіхте, Ф.Шеллінг, Г.Гегель). Проблема ідей: полеміка об'єктивного (Г.Гегель, Ф.Шеллінг) і суб'єктивного (Й.Фіхте) ідеалізму. Вульгарний матеріалізм (Л.Бюхнер, Я.Мошот, К.Фогт). Проблема першоджерела: полеміка монізму (Г.Гегель) і дуалізму (І.Кант). Ідеалістична діалектика (Й.Фіхте, Г.Гегель, Ф.Шеллінг). Проблема пізнання: полеміка гностицизму (Й.Фіхте, Г.Гегель) і агностицизму (Кант). Проблема людини: полеміка історизму (Г.Гегель, Й.Фіхте) і антропологізму (Л.Фейєрбах). Проблема гуманізму: полеміка туїзму (Л.Фейєрбах) і категоризму (І.Кант). Проблема діяльності і свободи (Г.Гегель).

Марксистська філософія. Характерні риси марксистської філософії (матеріалізм, діалектика, історизм, атеїзм). Діалектичний матеріалізм (Ф.Енгельс). Матеріалістичне розуміння історії (К.Маркс, А.Лабріола, П.Лафарг, Ф.Мерінг). Гностицизм (Ф.Енгельс, В.Ленін, І.Діцген). Матеріалістична діалектика (Ф.Енгельс, В.Ленін). Філософія практики (В.Ленін, А.Грамші). Партійність філософії (В.Ленін, Ф.Мерінг, Р.Люксембург, Ж.Політцер). Комуністичний гуманізм (К.Маркс, А.Грамші). Атеїзм (Ф.Енгельс, В.Ленін).

Східний і західний марксизм, їх особливості. Основні школи східного марксизму. Легальний (М.Туган-Барановський) і академічний (Г.Плеханов) марксизм. Ленінізм і сталінізм. Троцькізм і маоїзм. Основні школи західного марксизму. Соціал-демократизм (К.Каутський, Е.Бернштейн). Фрейд-марксизм (В.Райх, Г.Маркузе, Е.Фром). Неомарксизм (Т.Адорно, М.Хоркхаймер, Ю.Хабермас, Е.Блох, А.Шмідт, Д.Лукач). Нове бачення діалектики: полеміка позитивної (Д.Лукач, А.Шмідт) і негативної (Т.Адорно, М.Хоркхаймер) діалектики.

Російська філософія. Філософія 11—14 ст. (К.Індікоплов, Ф.Пустиннік). Філософія 15—17 ст. (Філофей, Єрмолай). Полеміка осифлян (І.Волоцький) і нестяжателів (Н.Сорський). Вільнодумці-єретики (М.Башкін, Ф.Косой). Новоевропейці (А.Білобоцький, Ю.Крижаніч). Філософія 18 ст. Вчені дружинники (В.Татищев, А.Кантемир) і просвітителі (П.Батурін, С.Десницький, Я.Козельський, М.Фонвізін). Корпускулярний матеріалізм М.Ломоносова і соціологічний матеріалізм О.Радищева.

Філософія 19-20 ст. Декабристи: полеміка матеріалізму (І.Якушкін, П.Пестель, К.Рилєєв) і ідеалізму (М.Бестужев-Рюмін, С.Муравйов-Апостол). Західники (П.Чаадаєв, Т.Грановський) і словянофіли

(О.Хомяков, І.Кіреєвський). Ліберали (К.Кавелін, О.Дружинін) і революційні демократи (В.Белінський, М.Добролюбов, Д.Писарєв, М.Петрашевський, М.Огарьов). Природничий матеріалізм і діалектика О.Герцена і антропологічний матеріалізм М.Чернишевського. Народники (П.Лавров, М.Бакунін, П.Ткачов). Релігійна філософія (Л.Толстой, В.Соловйов, Ф.Достоевський). Космізм (М.Федоров).

Українська філософія. Характерні риси української філософії (софійність, кордоцентризм, антеїзм). Етапи розвитку української філософії. Докласична українська філософія, основні періоди її розвитку. Міфоепічна філософія (Іоан, Святослав). Києворуська філософія (Ларіон, Д.Заточник, К.Туровський, К.Смолятич, В.Мономах). Філософія 14-17 ст. (М.Смотрицький, С.Зизаній, З.Копистенський, І.Вишенський, І.Борецький, П.Могила, Ф.Прокопович, Г.Кониський, К.Сакович).

Класична українська філософія, її основні вчення. Філософія сродної праці (Г.Сковорода) і філософія серця (П.Юркевич). Університетська філософія (П.Лодій, О.Новицький, С.Гогоцький, М.Максимович) і екзистенціалізм (М.Гоголь). Філософія почувань (М.Грот) і філософія мови (О.Потебня). Позитивізм (П.Борисов, В.Антонович, М.Старицький, О.Козлов) і емпіріокритицизм (В.Лесевич). Філософія Кирило-Мефодієвського товариства (Т.Шевченко, М.Костомаров, П.Куліш) і лібертаризм (М.Драгоманов, І.Франко).

Новітня українська філософія, її течії і школи. Екзистенціально-романтична хвиля: екзистенціалізм (М.Бердяєв, Л.Шестов, В.Зеньковський), антеїзм (Л.Українка, М.Коцюбинський) і конкордизм (В.Винниченко). Спірітуалізм (О.Гіляров) і неокантіанство (Г.Челпанов). Культурно-філософський підйом: психологізм (М.Хвильовий) і кларнетизм (П.Тичина). Філософія шестидесятників: червоний позитивізм (П.Копнін, В.Шинкарук) і діалектичний матеріалізм (А.Канарський, В.Босенко). Філософія української діаспори: філософія землі (В.Липинський), волі (Д.Донцов) і серця (Д.Чижевський). Космізм (В.Вернадський).

Некласична філософія. Характерні риси некласичної філософії (екзистенціалізм, позитивізм, теїзм). Основні напрямки некласичної філософії.

Екзистенціальна течія, її особливості і головні школи. Неогегельянство (Р.Коллігвуд, Б.Кроче) і неокантіанство (Е.Кассіерер, Г.Ріккерт, В.Віндельбанд). Філософія життя (А.Шопенгауер, Ф.Ніцше, А.Бергсон, О.Шпенглер) і екзистенціалізм (С.Керкегор, Г.Марсель, Ж.Сартр, А.Камю, К.Ясперс, Н.Аббаньяно, М.Хайдеггер, Х.Ортега-Гасет). Філософська антропологія (М.Шелер, А.Гелен, Г.Плеснер). Психоаналіз (З.Фрейд, К.Юнг, А.Адлер, К.Хорні). Феноменологія (Е.Гуссерль) і герменевтика (В.Шлейєрмахер, В.Дільтей, Г.Гадамер). Структуралізм (К.Леві-Строс, Ж.Лакан, М.Фуко) і

деконструктивізм (Ж.Деріда, Ж.Делез, Р.Барт). Прагматизм (Ч.Пірс, В.Джеймс, Д.Дьюї).

Позитивістська течія у сучасній філософії, її особливості і головні школи. Еволюціонізм (О.Конт, Д.Мілль, Г.Спенсер) і емпіріокритицизм (Е.Мах, Р.Авенаріус). Логічний неопозитивізм: верифікований (Г.Райхенбах, М.Шлік) і фальсифікований (К.Поппер). Семантичний неопозитивізм: академічний (А.Тарський, Р.Карнап) і загальний (С.Чейз, С.Хайякава). Конвенціоналізм (А.Пуанкаре). Лінгвістичний неопозитивізм: критичний (К.Поппер, Т.Кун, І.Лакатош, П.Фейерабенд) і некритичний (Л.Вітгенштейн).

Релігійна течія у сучасній філософії, її особливості і головні школи. Неотомізм (Ж.Марітен, Е.Жільсон). Тейярдизм (П.Т.Де Шарден). Персоналізм (Р.Флюелінг, Е.Муньє, П.Рікер).

Тема 3. Філософське розуміння світу.

Онтологія як наука про буття. Сутність та історичні форми онтології. Поняття і концепції буття. Загальнофілософський і онтологічний аспекти розуміння буття. Буття як суще і існування.

Буття і реальність. Типи реальності (об'єктивна і суб'єктивна). Основні рівні буття (матеріальний і ідеальний). Форми буття (природне, людське, духовне, соціальне), їх специфіка. Історичне буття. Буття і небуття. Абсолютність буття і відносність небуття.

Поняття і концепції походження світу. Наукова картина світу. Поняття субстанції.

Матерія як основа світорозуміння. Становлення і розвиток уявлень про матерію. Гносеологічний і онтологічний аспекти розуміння матерії. Матерія як об'єктивна реальність і субстанція.

Властивості матерії (первинність і незалежність її від свідомості, нестворюваність і незнищуваність, вічність і нескінченність, самопричинність і невичерпність). Основні способи існування матерії (рух, системність, структурність, відображення).

Рух як зміна матерії. Рух і спокій. Абсолютність руху і відносність спокою. Основні форми руху матерії (механічна, фізична, хімічна, біологічна, соціальна), їх специфіка. Нерозривність матерії і руху. Енергетизм.

Системність як організованість матерії. Системність і ентропія. Системна організація і самоорганізація матерії. Основні типи матеріальних систем (неорганічна, органічна, соціальна), їх специфіка. Зв'язок руху і системності. Систематизм. Меризм і холізм.

Структурність як розчленованість матерії. Структурність і будова. Основні види матерії (речовина і поле). Основні структурні рівні матерії (польовий, елементарний, ядерний, атомний, молекулярний, агрегатний,

космічний, органічний, біологічний, соціальний). Гіпотеза про метасоціальний рівень. Зв'язок руху і структурності. Структуралізм.

Структурні рівні неживої природи (поле, елементарна частина, ядро, атом, молекула, агрегатні стани, космос). Структурні рівні живої природи (молекула, клітина, мікроорганізм, органи і тканини, організм, популяція, біоценоз, біосфера). Структурні рівні суспільства (індивід, родина, колектив, група, клас, нація, держава, етнос, людство). Зв'язок системності і структурності.

Відображення як відтворюваність матерії. Відображення і взаємодія. Відображення і інформація. Основні форми відображення матерії (слід, подразливість, психіка, свідомість). Зв'язок відображення і системності.

Форми існування матерії (простір і час). Простір як протяжність матерії. Час як тривалість матерії. Властивості простору і часу. Одномірність часу і трьохмірність простору. Незворотність часу і ізотропність простору. Вічність часу і нескінченність простору. Однорідність часу і простору. Нерозривність матерії, простору і часу. Субстанціоналізм і реляціонізм.

Матеріальна єдність і багатоманітність світу. Відносність протилежності матерії і свідомості. Обумовленість і незведеність форм руху, матеріальних систем, структурних рівнів матерії і форм відображення. Редукціонізм. Закон збереження і перетворення матерії.

Тема 4. Свідомість як філософська проблема.

Феноменологія як наука про свідомість. Сутність та історичні форми феноменології. Поняття і концепції походження свідомості. Онтологічний і гносеологічний аспекти розуміння свідомості. Свідомість як суб'єктивна реальність. Свідомість як ідеальне відображення і суб'єктивний образ об'єктивного світу.

Суспільно-історичні і природні передумови виникнення свідомості (життя, відображення, діяльність). Мозок людини і центральна нервова система як матеріальна основа свідомості. Роль праці у виникненні свідомості людини. Суспільно-історична природа свідомості. Значення мови у виникненні свідомості. Взаємозв'язок свідомості людини і суспільства.

Основні характеристики свідомості (ідеальність, діяльнісний характер, практична обумовленість, співвіднесеність із знанням, рефлексивність, інтерсуб'єктивність, інтенціональність, зв'язок із мовою). Ідеальне як спосіб буття свідомості. Поняття і природа ідеального образу. Свідомість як ідеальна діяльність. Свідомість як усвідомлення людиною свого буття.

Структура свідомості. Рівні свідомості (самосвідомість, свідомість, несвідомість). Форми свідомості (мислення, емоції, почуття, воля). Стани свідомості (усвідомлення, переживання, розуміння, увага, пам'ять).

Мислення як стрижень свідомості. Логіка як наука про мислення. Сутність та історичні форми логіки. Поняття і концепції мислення. Гносеологічний і логічний аспекти розуміння мислення. Мислення як пізнавальна діяльність свідомості людини. Мислення як абстрактне пізнання.

Основні характеристики мислення (ідеальність, діяльнісний характер, практична обумовленість, зв'язок із пізнанням). Структура мислення. Рівні мислення (розсудок і розум), їх особливості. Види мислення (чуттєве і логічне), їх особливості. Предметність і образність чуттєвого мислення. Абстрактність і понятійність логічного мислення. Роль пам'яті у мисленні. Єдність мислення і свідомості.

Опредметнення і розпредметнення свідомості. Знання як відображення світу у мисленні і спосіб існування свідомості. Мова як предметне буття і джерело значень і смислів свідомості. Мова як засіб вираження знання. Роль мови і знання у збереженні і розвитку свідомості. Єдність мови, мислення і знання.

Поняття рефлексії. Свідомість і самосвідомість. Рівні самосвідомості (самовизначення, саморегулювання, самоконтроль). Об'єктивність змісту і суб'єктивність форм свідомості. Суб'єктивність форм свідомості як вираз активного ставлення людини до світу. Єдність мислення, пізнання і оцінювання.

Поняття розуміння. Герменевтика як наука про розуміння. Сутність та історичні форми герменевтики. Поняття і концепції розуміння. Герменевтичний і логічний аспекти розуміння. Розуміння як спілкування і як мислення. Єдність мислення і розуміння.

Основне питання філософії у пізнанні суспільства. Поняття суспільної свідомості і суспільного буття, їх взаємовідносини і взаємозв'язок. Визначальний характер суспільного буття і відносна самотійність суспільної свідомості. Суспільна і індивідуальна свідомість. Види суспільної свідомості (загальнолюдська і класова, масова і національна).

Структура суспільної свідомості (рівні, форми, стани). Критерії структурування суспільної свідомості.

Рівні суспільної свідомості (буденний і теоретичний), їх особливості. Структура буденної свідомості (суспільна психологія і повсякденні знання). Поняття суспільної психології, її взаємостосунки зі здоровим глуздом. Структура теоретичної свідомості (ідеологія і наука). Поняття ідеології, її взаємостосунки з наукою. Єдність буденної і теоретичної свідомості.

Форми суспільної свідомості, їх особливості. Наука і мистецтво. Мораль, політика і право. Релігія і філософія. Місце і роль філософії у структурі суспільної свідомості.

Стани суспільної свідомості, їх особливості. Світогляд і громадська думка. Переконавання і сумнів. Віра, надія і любов. Ідеал, цінності і мрія. Національне почуття, класова солідарність і груповий егоїзм. Звичай і

традиції. Менталітет і ментальність.

Тема 5. Діалектика як філософський метод розуміння відносин людини і світу.

Діалектика як наука про розвиток. Сутність та історичні форми діалектики. Поняття і концепції розвитку. Загальнофілософський і методологічний аспекти розуміння розвитку. Розвиток як спосіб буття, мислення і пізнання. Основні ознаки розвитку (якісність, незворотність, спрямованість змін). Основні ступені розвитку (становлення, буття, існування, функціонування). Головні напрямки розвитку (прогрес, регрес, інгрес).

Діалектика як теорія і метод. Об'єктивна і суб'єктивна діалектика. Єдність діалектики, гносеології і логіки. Функції діалектики. Методологія діалектики. Категорії діалектики і їх основні пари (одиничне і загальне, сутність і явище, зміст і форма, причина і наслідок, необхідність і випадковість, можливість і дійсність, частина і ціле, елемент і система, функція і структура).

Принципи діалектики. Логічні принципи діалектики (сходження від абстрактного до конкретного, єдність логічного та історичного). Методологічні принципи діалектики (розвиток і взаємодія, взаємозв'язок і взаємовідношення, всезагальна єдність і взаємообумовленість, об'єктивність і суперечність, монізм і детермінізм, системність і структурність). Принцип розвитку як стрижневий принцип діалектики.

Закони діалектики. Неосновні закони діалектики. Закон детермінізму. Детермінізм і індетермінізм. Об'єктивна доцільність і телеологія. Закон матеріальної єдності світу. Монізм і плюралізм. Основні закони діалектики і їх єдність.

Закон єдності і боротьби протилежностей, його зміст і призначення. Головні категорії закону (тотожність і роздвоєння єдиного, подвійне існування і відмінність, протилежність і протиріччя, єдність і боротьба). Види протиріч. Єдність внутрішніх і зовнішніх протиріч. Конфлікт і антагонізм. Відносність єдності і абсолютність боротьби.

Закон переходу кількісних змін у якісні і навпаки, його зміст і призначення. Головні категорії закону (кількість і якість, властивість і стан, міра і стрибок, еволюція і революція). Єдність перервності і неперервності.

Закон заперечення заперечення, його зміст і призначення. Головні категорії закону (заперечення і заперечення заперечення, цикл і спіраль, прогрес і регрес). Види заперечень (трансформація, зняття, синтез). Єдність повторюваності і поступальності.

Діалектика і метафізика. Класична і некласична метафізика. Форми неометафізики (еволюціонізм, емерджентизм), їх особливості.

Неометафізика як хибна альтернатива діалектики. Обмеженість неометафізики і безальтернативність діалектики.

Тема 6. Практика і пізнавальне ставлення людини до світу.

Праксеологія як наука про практику. Сутність та історичні форми праксеології. Поняття і концепції практики. Співвідношення понять “практика”, “діяльність” і “праця”. Онтологічний і праксеологічний аспекти розуміння практики. Практика як соціальна форма руху матерії і спосіб буття людини у світі. Практика як предметно-матеріальна діяльність людини.

Основні характеристики практики (матеріальність, предметність, чуттєвість, цілеспрямованість, перетворюваність). Суспільно-історичний і свідомий характер практики. Ідеальні моменти практики. Цілепокладання.

Структура практики (потреби, інтереси, цілі, мотиви, діяльність, предмет, засоби, результати). Основні рівні практики (праця і матеріальне виробництво). Основні форми практики (поведінка, досвід, практика). Опредметнення і розпредметнення практики. Практика як джерело суспільної якості предметів і людського буття. Види практики (матеріально-виробнича і соціально-перетворююча).

Взаємозв'язок практики і пізнання. Роль практики у пізнанні світу. Практична обумовленість пізнання світу. Практика як вихідний пункт пізнання. Практика як основа пізнання. Практика як критерій пізнання. Практичне перетворення світу людиною як кінцева мета пізнання.

Гносеологія як наука про пізнання. Сутність та історичні форми гносеології. Поняття і концепції пізнання. Онтологічний, гносеологічний і логічний аспекти розуміння пізнання. Пізнання як відображення і відтворення практики у свідомості людини. Пізнання як ідеальна, мислительна діяльність свідомості людини і сходження мислення до знання.

Основні характеристики пізнання (ідеальність, діяльнісний характер, практична обумовленість, зв'язок із мисленням). Суспільно-історичний і свідомий характер пізнання. Види пізнання.

Структура і умови пізнавального процесу (суб'єкти і об'єкти, принципи і методи, рівні і форми, мета і завдання, пізнавальна діяльність і результати пізнання). Діалектика і парадигма пізнавального процесу. Пізнання як взаємодія суб'єкту і об'єкту пізнання. Основні етапи і форми пізнавального процесу, їх взаємозв'язок.

Чуттєве пізнання, його особливості і значення у загальному процесі пізнання. Основні форми чуттєвого пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення, уява). Єдність чуттєвого і логічного пізнання. Емпіризм у пізнанні.

Логічне пізнання, його особливості і значення у загальному процесі

пізнання. Основні форми логічного пізнання (поняття, судження, умовивід). Єдність логічного і практичного пізнання. Раціоналізм у пізнанні.

Наукове пізнання як найвищий рівень логічного пізнання, його особливості, види і значення у загальному процесі пізнання. Основні форми наукового пізнання (проблема, гіпотеза, ідея, концепція, теорія). Єдність наукового і творчого пізнання. Сцієнтизм у пізнанні.

Методи наукового пізнання (аналіз і синтез, індукція і дедукція, ідеалізація і формалізація, абстрагування і конкретизація, логізація і історизація, аксіома і гіпотеза, система і структура, спостереження і експеримент, моделювання і конструювання, порівняння і вимірювання, узагальнення аналогія). Прийоми і засоби наукового пізнання.

Принципи наукового пізнання (об'єктивність, пізнаванність, конкретність, діалектичність, історизм, активне і творче відображення, визначальна роль практики).

Творче пізнання, його особливості і значення у загальному процесі пізнання. Основні форми творчого пізнання (творча уява, інтуїція). Єдність творчого, логічного і чуттєвого пізнання. Інтуїтивізм у пізнанні.

Практичне пізнання, його особливості і значення у загальному процесі пізнання. Основні форми практичного пізнання (експеримент, досвід, практика). Єдність теорії і практики. Прагматизм у пізнанні.

Знання як мета пізнавального процесу. Епістемологія як наука про знання. Сутність та історичні форми епістемології. Поняття і концепції знання. Гносеологічний і епістемологічний аспекти розуміння знання. Знання як результат процесу пізнання. Знання як адекватне відображення.

Структура знання. Рівні знання (очевидність і вірогідність, достовірність і правдивість, правильність і істинність). Співвідношення знання і віри. Опредметнення і розпредметнення знання.

Поняття і концепції істини. Основні характеристики істини (об'єктивність, відносність, абсолютність, конкретність), їх взаємозв'язок. Історичний характер розвитку істини. Необхідність перевірки істинності знання у практиці. Рівні викривлення істини (помилка, заблудження, хиба). Доґматизм і релятивізм у пізнанні.

Тема 7. Людина і суспільство.

Філософська антропологія як наука про людину. Сутність та історичні форми філософської антропології. Поняття і концепції походження людини. Онтологічний і філософсько-антропологічний аспекти розуміння людини. Людина як біологічна і соціальна істота. Діалектика біологічного і соціального у розвитку людини. Біологізм і соціологізм у пізнанні людини.

Природні передумови становлення людини (життя, психіка,

тілесність). Життя як рубіжний етап у розвитку матерії. Природньо-біологічний і культурний аспекти розуміння життя. Сфера життя людини. Біосфера і ноосфера. Взаємовідносини людини і природи.

Соціально-діяльнісна сутність людини. Соціальні потреби як рушійна сила розвитку людини. Види соціальних потреб. Діяльність як спосіб буття людини. Суспільний, свідомий і цілеспрямований характер діяльності. Структура людської діяльності (цілі, засоби, процес, результати).

Види діяльності. Діяльність людини і праця. Роль праці в становленні людини. Роль суспільства в становленні людини. Місце свідомості і мови у становленні людини. Роль свободи і творчості у розвитку людини.

Дійсність, буття і історичність людської сутності. Основні етапи розвитку людського способу буття (включення, опанування, вміння, творення). Взаємозв'язок буття людини і світу.

Суспільство як безпосередній світ буття людини. Дійсний світ людини і світ людського буття. Соціальний вимір світу людини. Історичний світ людини.

Форми буття людини в суспільстві (індивід і індивідуальність, особа і особистість). Відносини людини і суспільства. Конкретно-історичний характер відносин людини і суспільства. Взаємодія суспільства і особистості в історії. Значення особистості і роль народних мас в історії.

Соціальна філософія як наука про суспільство. Сутність та історичні форми соціальної філософії. Поняття і концепції походження суспільства. Онтологічний і соціально-філософський аспекти розуміння суспільства. Суспільство як соціальна система матерії і суб'єкт соціальної діяльності.

Природні передумови життя суспільства (географічне середовище і народонаселення). Антропоморфізм. Соціально-діяльнісна сутність суспільства. Суспільне виробництво як основа життєдіяльності суспільства. Види суспільного виробництва (матеріальне та духовне). Дійсність і буття суспільства.

Різноманітність буття і життя суспільства. Основні сфери суспільного життя. Економічна сфера життя суспільства і її особливості. Економічна система суспільства і її елементи (власність, техніка, технологія). Соціальна сфера життя суспільства і її особливості. Соціальна система суспільства і її елементи (класи, етноси, страти). Політична сфера життя суспільства і її особливості. Політична система суспільства і її елементи (держава, влада, закон). Духовна сфера життя суспільства і її особливості. Духовна система суспільства і її елементи (ідеологія, світогляд, інформація).

Основні форми буття суспільства (формація, цивілізація, культура, людство).

Суспільно-економічна формація як структурно-змістовний аспект буття суспільства. Поняття . концепції суспільно-економічної формації. Формація як історичний тип суспільства. Структура формації (виробництво, базис, надбудова). Виробництво, його призначення і

складові. Продуктивні сили і виробничі відносини, їх діалектика. Виробничі відносини як сутність формації.

Спосіб виробництва як основа формації. Визначальний характер способу виробництва у розвитку формації. Поняття базису і надбудови формації. Визначальна роль базису і відносна самостійність надбудови. Інші складові формації (історичні спільності людей — род, плем'я, народність, нація; родина і шлюб; побут і дозвілля; мова; наука і техніка; фізкультура і спорт). Суспільний лад як інтегрований вираз характеру формації. Форми вираження суспільного ладу у різних сферах суспільного життя.

Розвиток і зміна суспільно-економічної формації. Закон відповідності виробничих відносин характеру і рівню розвитку продуктивних сил як головний закон розвитку і зміни формації. Класова боротьба як джерело розвитку і зміни формації. Соціальна революція як рушійна сила розвитку і зміни формації. Питання зміни державної влади і суспільного ладу як центральна проблема соціальної революції.

Формаційний вимір історії. Історія як процес розвитку і зміни суспільно-економічних формацій. Історичні типи соціальних революцій і формацій. Місце вчення про формацію у матеріалістичному розумінні історії. Формація і формаційність.

Цивілізація як організаційно-регулятивний аспект буття суспільства. Поняття і концепції цивілізації. Суспільно-історичні передумови виникнення цивілізації. Цивілізація як самоорганізація і саморегуляція суспільства. Обумовлюючі чинники цивілізації. Парадигма розвитку цивілізації. Типи цивілізації. Цивілізація і цивілізованість.

Культура як соціально-діяльнісний аспект буття суспільства. Поняття і концепції культури. Суспільно-історичні передумови виникнення культури. Культура як спосіб організації життя і діяльності людини та суспільства. Обумовлюючі чинники культури. Культура як міра людського в людині. Конкретно-історичний характер культури. Види культури. Загальнолюдське і класове в культурі. Масова і національна культура. Культура і туризм.

Людство як соціально-суб'єктний аспект буття суспільства. Поняття і концепції людства. Соціально-історичні передумови виникнення людства. Людство як діюче суспільство. Обумовлюючі чинники людства. Загальні потреби і глобальні проблеми людства. Види глобальних проблем. Загальнолюдські цінності і класові інтереси. Гуманізм і гуманість. Передбачення майбутнього людства. Поняття і концепції футурології. Оптимізм і песимізм.

Діалектика суспільного розвитку. Особливості розвитку суспільства. Розвиток суспільства як закономірний природничо-історичний процес. Історія як результат діяльності людей.

Принцип соціального детермінізму у розвитку суспільства і його головні проблеми. Поняття суспільних законів і особливості їх здійснення.

Діалектика історичної необхідності і свободи у розвитку суспільства. Фаталізм і волюнтаризм у пізнанні суспільства. Діалектика об'єктивних умов і суб'єктивних чинників у розвитку суспільства. Об'єктивізм і суб'єктивізм у пізнанні суспільства.

Джерела і рушійні сили суспільного розвитку. Поняття суспільного прогресу. Основа і критерій суспільного прогресу. Взаємозв'язок прогресу людини і суспільства. Людина як вища ціль суспільного прогресу. Сучасні тенденції суспільного розвитку.

Тема 8. Духовність людського буття.

Аксіологія як наука про цінності. Сутність та історичні форми аксіології. Поняття і концепції цінностей. Поняття і концепції духовності. Онтологічний і аксіологічний аспекти розуміння духовності. Духовність як спосіб буття свідомості і внутрішній світ людини.

Співвідношення понять “духовне”, “духовність”, “душа”, “дух”. Основні характеристики духовності (ідеальність, активність, творчість, зв'язок із свідомістю).

Духовність як прояв свідомості. Суспільно-історична природа духовності. Структура духовності. Свідомість як стрижень духовності. Душа і дух як життєві прояви людини. Формування і розвиток духовності. Взаємозв'язок духовності людини і суспільства. Трансляційний характер духовності суспільства і активність духовності людини. Критерій духовності людини і суспільства.

Духовність суспільства і її форми. Духовне життя суспільства. Сутність і структура духовного життя суспільства. Духовна діяльність як основа духовного життя суспільства. Духовне виробництво і духовна культура суспільства.

Поняття духовного світу людини. Основа і безпосередній ґрунт духовного світу людини. Формування духовного світу людини.

Пізнавальна здатність людини і основні етапи її розвитку (знання, глузд, здоровий глузд, розсудок, розум, інтелект). Мотиваційна здатність людини і основні етапи її розвитку (потреба, інтерес, почуття, емоції, мотив, воля). Оцінювальна здатність людини і основні етапи її розвитку (ідеал, ціль і смисл життя, мрія, віра, надія, любов, переконання, ціннісні орієнтації, світогляд).

Світогляд як інтегрований вираз духовного світу людини. Основні етапи формування світогляду (світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння, світобачення, світоспоглядання, світоперетворення).

Життєва позиція людини і основні етапи її формування (установки, досвід, готовність до дії). Соціальна активність людини і основні етапи її формування (самореалізація, самовдосконалення, саморозвиток).

Духовність як визначальна умова поступу суспільства. Місце

духовності у розвитку суспільства. Особливості прогресу духовності. Критерії прогресу основних форм суспільної свідомості. Значення прогресу філософії у розвитку духовності суспільства.

**ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ,
ПИТАННЯ**

**ДО ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ, СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Модуль I. Предмет та історія філософії.

**Тема 1. Предметне поле та призначення
філософії.**

План лекції.

1. Передумови виникнення філософії.
2. Предмет і основне питання філософії.
3. Основні філософські напрямки.
4. Структура і функції філософії.

План семінару 1 “Історичні типи світогляду”.

1. Міфологія як космоцентричний тип світогляду.
2. Релігія як теоцентричний тип світогляду.
3. Філософія як антропоцентричний тип світогляду.

План семінару 2 “Основне питання філософії”.

1. Питання про походження світу.
2. Питання про пізнаванність світу.
3. Питання про розвиток світу.
4. Питання про єдність світу.

Основні поняття і категорії: світогляд, матеріалізм, ідеалізм, об’єктивний і суб’єктивний ідеалізм, монізм, дуалізм, плюралізм, монодуалізм, історія філософії, філософія релігії, онтологія, гносеологія (епістемологія), аксіологія, етика, естетика, логіка, антропологія, соціальна філософія.

Експрес-опитування.

1. Що таке світогляд?
2. Які ви знаєте історичні типи світогляду?
3. Вкажіть відмінність предмету філософії від інших наук.

4. Яке коло питань визначає предмет філософії?
5. Дайте визначення філософії та охарактеризуйте її.
6. Яка головна риса міфології?
7. В чому полягає відмінність між релігією та філософією?
8. Розкрийте головні аспекти основного питання філософії.
9. Назвіть судження, які відповідають матеріалізму:
 - а) свідомість людини не має сильного впливу на розвиток;
 - б) свідомість визначає пізнання світу;
 - в) розвиток світу обумовлює фатальна необхідність;
 - г) свідомість заперечує пізнання світу;
 - д) першоосновою світу є ідеальна субстанція;
 - е) людина є результатом розвитку природи;
 - є) першоосновою світу є матерія.
10. Чи може моніст бути і матеріалістом, і ідеалістом? Відповідь обґрунтуйте.
11. В чому відмінність між дуалізмом, плюралізмом та монодуалізмом?
12. Назвіть судження, які відповідають ідеалізму та його формам:
 - а) першоосновою світу є матеріальні елементи;
 - б) суб'єктивний ідеалізм вважає причиною світу ідею, дух, свідомість;
 - в) основою світу ідеалізм вважає будь-яке ідеальне начало;
 - г) об'єктивний ідеалізм вважає першоосновою світу самосвідомість людини;
 - д) суб'єктивний ідеалізм завжди веде до агностицизму.
13. Які функції виконує філософія? Охарактеризуйте основні з них.
14. Яку структуру має філософське знання?
15. Чим філософське знання відрізняється від чисто наукового знання?

(Кожна правильна відповідь – 1 бал)

Контрольне тестування.

Тип світогляду	Період виникнення	Об'єкт дослідження	Головна проблема	Форми виразу	Особливості
Міфологія					
Релігія					
Філософія					

(У стислій формі слід проаналізувати основні форми світогляду, визначивши пріоритети кожної з них та особливості. Кожна правильна відповідь – 1 бал, відповідно: 15 балів - 5, 10 балів - 4, 5 балів - 3, менше балів – 2)

Питання до індивідуальних занять.

1. Розкрийте особливості міфологічного світогляду.
2. У чому полягають особливості релігійного світогляду?
3. Чому філософію називають любов'ю до мудрості?
4. Що вивчає філософія як наука? У чому полягає специфіка філософського знання?
5. Яке питання у філософії вважається основним і чому?
6. Назвіть основні філософські напрямки і з'ясуйте відмінність їх позицій?
7. Розкрийте структуру філософії. Які філософські науки входять до неї?
8. Чому методологічна функція філософії є визначальною для розвитку науки?

Питання до самостійної роботи.

1. Специфіка філософського знання.
2. Поняття історико-філософського процесу.
3. Науковість і партійність у філософії.

Рекомендована література: 1.11-1.12; 1.35; 1.43; 1.61; 1.67; 2.12; 2.14; 2.16; 2.18-2.21; 2.25; 3.22; 3.24; 3.39; 3.58; 3.60-3.61; 3.86; 3.92; 3.100.

Тема 2. Історичні типи філософії.

План лекції 1 “Класична філософська думка”.

1. Філософія Стародавнього світу.
2. Філософія Середньовіччя і Відродження.
3. Філософія Нового часу і Просвітництва.
4. Німецька класична філософія.

План семінару 1 “Філософія Стародавнього світу”.

1. Міфологічний характер філософії Стародавнього світу.
2. Філософські школи Стародавньої Індії.
3. Філософські школи Стародавнього Китаю.
4. Філософські школи Стародавньої Греції.
5. Філософські школи Стародавнього Риму.

Основні поняття і категорії: антична філософія, Веди, карма, нірвана, реінкарнація, сансара, дао, янь, інь, лі, космоцентризм, стихійна діалектика, наївний матеріалізм, логос, ідея, апейрон, атом, єдине, еманация, скептицизм, еkleктика, стоїцизм, кініки, неоплатонізм.

Експрес-опитування.

1. Назвіть основні гілки стародавньої філософії та вкажіть їх особливості.
2. Які ви знаєте головні школи давньоіндійської філософії?
3. Дайте характеристику індійським філософським школам

ортодоксального напрямку.

4. Які індійські філософські школи належать до неортодоксального напрямку?
5. Назвіть головні школи давньокитайської філософії. В чому їх сенс?
6. Яка школа вважала, що дао - це невидимий об'єктивний зв'язок руху і зміни природи, суспільства і навіть людини?
7. Кому належить висловлювання: "Чого не бажаєш собі - того не роби людям"; "Закони - батько і мати народу."
8. Що означає термін "антична філософія"?
9. Яку ви знаєте першу давньогрецьку філософську школу?
10. Хто представляє класичний етап в розвитку давньогрецької філософії?
11. Кому належать відомі висловлювання:
 - а) "Я знаю, що я нічого не знаю, а інші не знають і цього";
 - б) "Платон мені друг, але істина дорожче";
 - в) "Платонічна любов";
 - г) "Людина є мірою всіх речей - існування існуючих і неіснування неіснуючих";
 - д) "Все тече, все змінюється";
 - е) "В одну річку не можна вступити двічі".

(Кожна правильна відповідь – 1 бал).

Контрольне тестування.

1. Хто був учнем Сократа:
 - а) Піфагор;
 - б) Аристотель;
 - в) Фалес;
 - г) Платон.
2. Платон вважав першоосновою світу:
 - а) абсолютний дух;
 - б) матерію;
 - в) самосвідомість людини;
 - г) світ ідей;
 - д) об'єктивну свідомість.
3. Які ідеї були запозичені християнством у неоплатонізму?
 - а) еманції;
 - б) свободи;
 - в) "Святої Трійці"
 - г) карми.
4. Геракліт був:
 - а) метафізиком;
 - б) скептиком;
 - в) стихійним діалектиком;
 - г) агностиком.

5. Демокрит – це засновник школи :
- а) стихійної діалектики;
 - б) суб'єктивного ідеалізму;
 - в) атомістичного матеріалізму;
 - г) раціоналізму.

(Кожна правильна відповідь –1 бал)

План семінару 2 “Філософська думка Середньовіччя”.

1. Релігійний характер середньовічної філософії.
2. Основні етапи середньовічної філософії.
3. Проблема універсалій у середньовічній філософії.
4. Проблема свободи волі у середньовічній філософії.
5. Діалектика і гностицизм у філософії Середньовіччя.

Основні поняття і категорії: апологетика, патристика, схоластика, догматика, томізм, теологія, теоцентризм, креаціонізм, провіденціалізм, теологічний історизм; універсалії, номіналізм, реалізм, концептуалізм, термінізм, оккамова бритва,, буриданів осел, аверроїзм.

Контрольне тестування.

1. Проблема походження світу в середньовічній філософії вирішувалась:
 - а) з матерії;
 - б) з єдиного;
 - в) з ідеї;
 - г) з нічого Богом;
2. Сенс дискусії між номіналізмом та реалізмом полягає у вирішенні проблеми:
 - а) пошуку першооснови світу;
 - б) пізнання об'єктивного світу;
 - в) універсалій;
 - г) цінностей.
3. Розташуйте етапи розвитку середньовічної філософії у порядку їх послідовності:
 - а) патристика;
 - б) містика;
 - в) схоластика;
 - г) апологетика.
4. Філософія Середньовіччя являла собою :
 - а) міфологію ;
 - б) науку;
 - в) теологію;
 - г) ідеологію.

5. Особливості філософії Середньовіччя:

- а) синтез двох традицій: християнства та античної філософії;
- б) боротьба між реалізмом та номіналізмом ;
- в) була служницею богослов'я;
- г) Бог - творець світу.

(Кожна правильна відповідь –1 бал)

План семінару 3 “Філософська думка Відродження”.

1. Гуманістичний характер філософії Відродження.
2. Філософія раннього і пізнього Відродження.
3. Проблема природи людини у філософії Відродження.
4. Пантеїзм і діалектика у філософії Відродження.
5. Оптимізм і скептицизм у філософії Відродження.

Основні поняття і категорії: гуманізм, пантеїзм, геліоцентризм, скептицизм, мікрокосм, макрокосм, душа, фатум, фортуна, свобода волі, творчість, аскетизм, утопія.

План семінару 4 “Філософія Нового часу”.

1. Сцієнтистський характер новоєвропейської філософії.
2. Проблема методу пізнання у філософії Нового часу.
3. Гілозоїзм і діалектика у новоєвропейській філософії.
4. Проблема єдності світу у філософії Нового часу.
5. Волонтаризм і фаталізм у новоєвропейській філософії.

Основні поняття і категорії: сцієнтизм, метафізичний матеріалізм, механіцизм, натуралізм, монізм, дуалізм, плюралізм, емпіризм, раціоналізм, сенсуалізм, кордоцентризм, гілозоїзм, індукція, дедукція, інтуїція, агностицизм.

План семінару 5 “Філософська думка Просвітництва”.

1. Матеріалістичний характер філософії Просвітництва.
2. Особливості англійського, німецького і французького Просвітництва.
3. Енциклопедизм і антиклерикалізм у просвітницькій філософії.
4. Механіцизм і діалектика просвітницької філософії.
5. Соціальні та історичні проблеми філософії Просвітництва.

Основні поняття і категорії: енциклопедизм, метафізичний, механістичний і вульгарний матеріалізм, деїзм, антиклерикалізм, атеїзм, антиісторизм, соціальна проблематика, романтизм.

Філософський диктант.

1. В центрі філософії Відродження – Бог як творець світу.

- 2.Філософія Відродження звернулась до насиченої ідеями античної філософії.
- 3.Всесвітньо відомі представники Відродження - це Л.Вінчі, М.Кузанський, М.Монтель, Б.Телезіо, Д.Бруно, Г.Галілей, М.Копернік.
4. Центральною проблемою філософії Відродження була проблема свободи та особистості.
- 5.Основним філософським напрямом епохи Відродження була теологія.
- 6.Головною рисою філософії Нового часу був агностицизм.
- 7.Представниками філософії Нового часу виступають Платон, Ф.Аквінський, Т.Парацельс.
- 8.Емпіризм - це вчення про розум як найбільш достовірне знання.
- 9.Особливістю філософії Нового часу був механістичний підхід до розуміння світу та людини.
- 10.Головними проблемами філософії Просвітництва були соціальні проблеми.
- 11.Особливістю філософії Просвітництва був пантеїзм.
- 12.Філософія епохи Просвітництва тяжіє до матеріалізму та атеїзму.
- 13.Висловлювання “Знання – це сила” належить Р.Декарту.
- 14.Висловлювання “Я мислю, значить я існую” належить Ф.Бекону.
- 15.Висловлювання “Свобода є пізнана необхідність” належить Б.Спінозі.

(Кожна правильна відповідь – 1 бал)

План семінару 6 “Німецька класична філософія”.

- 1.Ідеалістичний характер німецької класичної філософії.
- 2.Гностицизм і агностицизм у німецькій класиці.
- 3.Діалектика німецької класичної філософії.
- 4.Проблема людської діяльності у німецькій класиці.
- 5.Антропологічний погляд на людину у німецькій класиці.

Основні поняття та категорії: об’єктивний і суб’єктивний ідеалізм, абсолютний дух, тотожність мислення і буття, “я” і “не-я”, ідеалістична діалектика, апріорність, іманентність, трансцендентність, категоричний імператив, феномен, ноумен, “річ в собі”, “річ для нас”, антиномія, агностицизм, антропологічний і вульгарний матеріалізм, теїзм і атеїзм.

План лекції 2 “Некласична філософська думка”.

- 1.Ірраціональний характер сучасної некласичної філософії.
- 2.Позитивістська течія у некласичній філософії.
- 3.Екзистенціальна течія у некласичній філософії.
- 4.Релігійний течія у некласичній філософії.

План семінару “Еволюція і школи некласичної

філософії”.

1. Позитивізм і етапи його розвитку.
2. Основні школи екзистенціально-антропологічної філософії.
3. Релігійна філософія і її напрямки.

Основні поняття та категорії: несвідоме, підсвідоме, волюнтаризм, редукція, екзистенція, життя, гра, інсайт, інтуїція, лібідо, ментальність, психоаналіз, сублимація, лінгвістика, семантика, ірраціоналізм, верифікація, фальсифікація, парадигма.

План лекції 3 “Сучасна і вітчизняна філософська думка”.

1. Марксистська філософська думка.
2. Російська філософська думка.
3. Українська філософська думка.

План семінару 1 “Марксистська філософська думка”.

1. Формування і особливості філософії марксизму.
2. Матеріалістична діалектика марксизму.
3. Матеріалістичне розуміння історії у марксизмі.
4. Проблема практики у філософії марксизму.
5. Атеїзм і гуманізм марксистської філософії.

Основні поняття та категорії: історичний і діалектичний матеріалізм, матеріалістична діалектика, практика, відчуження, войовничий атеїзм, ідеологія, соціалізм, комунізм.

План семінару 2 “Українська філософська думка”.

1. Особливості української філософської думки.
2. Етапи становлення і розвитку української філософії.
3. Проблема щастя в класичній українській філософії.
4. Сучасна українська філософія.

Основні поняття та категорії: серце, щастя, конкордизм, психологізм, націоналізм, русифікація, українізація.

Експрес-опитування

1. Що означає термін “класична філософія”?
2. Особливості німецької класичної філософії.
3. Відкриття Г. Гегеля в діалектиці.
4. Вчення І. Канта про “речі в собі” та “речі для нас”, феномени та ноумени.
5. Марксистське розуміння практики.
6. Головна відмінність класичної і некласичної філософії.

7. Назвіть основні течії неklasичної філософії?
8. В чому сенс психологізму З.Фрейда?
9. Які провідні ідеї “філософії життя” (Ф.Ніцше, А.Шопенгауер, А.Бергсон, В.Дільтей)
10. Основні проблеми філософії екзистенціалізму (М. Хайдеггер, К.Ясперс, Ж-П.Сартр, А.Камю)
11. Предмет філософії в розумінні позитивізму.
12. Етапи становлення позитивізму.
13. Особливості української філософської думки.
14. Основні етапи розвитку вітчизняної філософії.
15. Г.Сковорода та його вчення про “серце”.

(Кожна правильна відповідь –1 бал)

Питання до індивідуальних занять.

1. Відзначте характерні риси і основні парадигми філософії Стародавнього світу.
2. Назвіть основні школи давньоіндійської філософії і їх ідеї.
3. Які школи давньокитайської філософії вам відомі? Поясніть їх основні ідеї.
4. Які етапи в своєму розвитку пройшла давньогрецька філософія? Наведіть її основні школи та поясніть їх ідеї.
5. Яка проблема була головною в давньогрецькій філософії? Вкажіть основні позиції.
6. Вкажіть основні школи давньоримської філософії і їх ідеї.
7. Назвіть характерні риси і основні етапи розвитку середньовічної філософії? Яка проблема була в ній головною? Вкажіть основні позиції.
8. Назвіть характерні риси і основні етапи розвитку філософії Відродження? Яка проблема була в ній головною? Вкажіть основні позиції.
9. Назвіть характерні риси філософії Нового часу? Яка проблема була в ній головною? Вкажіть основні позиції.
10. Назвіть характерні риси філософії Просвітництва? Яка проблема була в ній головною? Вкажіть основні позиції.
11. Назвіть характерні риси німецької класичної філософії? Яка проблема була в ній головною? Вкажіть основні позиції.
12. Назвіть характерні риси і парадигми розвитку марксистської філософії? Яка проблема була в ній головною? Вкажіть основні позиції.
13. Назвіть характерні риси і етапи розвитку української філософії. Які її школи класичної доби сьогодні найбільш актуальні?
14. Які основні течії існують у неklasичній філософії. Чим вони різняться? Назвіть їх основні школи і ідеї.
15. В чому полягає відмінність між класичною і неklasичною філософією?

Питання до самостійної роботи.

1. Російська філософська думка.
2. Сучасна філософська думка.

Рекомендована література: 1.1-1.75; 2.5; 2.7; 2.8; 2.11-2.12; 2.13; 2.17-2.21; 2.24-2.25; 3.22; 3.24; 3.60-3.61.

Онтологія і феноменологія.

Тема 3. Філософське розуміння світу.

План лекції.

1. Онтологія як наука про буття
2. Поняття субстанції. Матерія як субстанція.
3. Способи існування матерії і їх властивості.
4. Форми існування матерії і їх властивості.

План семінару “Матерія як основа світорозуміння”.

1. Поняття і види матерії.
2. Рух як спосіб існування матерії.
3. Простір і час як форми існування матерії.
4. Матеріальна єдність світу.

Основні поняття та категорії: онтологія, буття, субстанція, атрибут, матерія, рух, системність, відображення, простір, час.

Контрольне тестування

1. Онтологія – це наука про.....
2. Субстанція – це першоджерело.....
3. Матерія - це об’єктивна.....
4. Атрибутами матерії виступають.....
5. Форми існування матерії - це.....
6. Види руху матерії:.....
7. Форми відображення матерії – це.....
8. Види матеріальних систем:.....
9. Основою єдності світу є.....
10. Буття – це.....

(Кожна правильна відповідь –1 бал)

Питання до індивідуальних занять.

- 1.Що таке онтологія? Яке місце посідає вона у структурі філософії?
- 2.Розкрийте смисл поняття “буття”. Вкажіть його рівні і форми.
- 3.Дайте визначення матерії. Назвіть її основні властивості.
- 4.Які способи існування матерії ви знаєте? Наведіть їх властивості.
- 5.В яких формах існує матерія? Розкрийте їх властивості.
- 6.В чому виявляється матеріальна єдність світу? Які крайнощі існують у пізнанні матерії?

Питання до самостійної роботи.

- 1.Історичні форми онтології.
- 2.Концепції буття.
- 3.Концепції походження світу.
- 4.Наукова картина світу.

Рекомендована література: 1.6; 1.21; 1.24; 1.30;1.32; 1.36; 1.38;1.46; 1.53; 1.57; 1.65-1.66; 1.68; 1.72-1.73; 2.4; 2.6; 2.10; 2.12; 2.14; 2.16; 2.18-2.21; 2.25; 3.7; 3.9; 3.13; 3.18; 3.21; 3.37; 3.41;3.45; 3.53; 3.57; 3.63; 3.65; 3.75; 3.85.

Тема 4. Свідомість як філософська проблема.

План лекції

- 1.Свідомість як вища форма відображення матерії.
- 2.Суспільна природа свідомості.
- 3.Структура суспільної відомості.

План семінару 1 “Походження і сутність свідомості”.

- 1.Поняття і основні характеристики свідомості.
- 2.Мислення як ідеальна діяльність свідомості.
- 3.Опредметнення і розпредметнення свідомості.

План семінару 2 “Структура суспільної свідомості”.

- 1.Рівні суспільної свідомості.
- 2.Форми суспільної відомості.
- 3.Стани суспільної свідомості.

Основні поняття та категорії: феноменологія, герменевтика, свідомість, самосвідомість, ідеальне, рефлексія, мислення, розум, розсудок, розуміння, пам'ять, мова.

Контрольне опитування

- 1.Чому ми вважаємо, що людина має свідомість, а тварина – ні?
- 1.Чому свідомість має ідеальну природу?
- 3.Який зв'язок між свідомістю і мозком людини?
- 4.Що означає положення про те, що свідомість не тільки відображає світ, а й створює його?
- 5.Що означає положення “свідомість – це суб’єктивний образ об’єктивного світу”?
- 6.В чому полягає відмінність між індивідуальною та суспільною свідомістю?
- 7.Яку структуру має суспільна свідомість?
- 8.Охарактеризуйте форми суспільної свідомості.
- 9.Що таке суспільна психологія?
- 10.Яку роль відіграє ідеологія в суспільному житті?

(Кожна правильна відповідь – 1 бал)

Питання до індивідуальних занять.

- 1.Що таке феноменологія? Яке місце посідає вона у структурі філософії?
- 2.Дайте визначення свідомості? Назвіть і поясніть її основні характеристики.
- 3.У чому виявляється опредметнення і розпредметнення свідомості?
- 4.Що таке мислення? У чому виявляється зв'язок свідомості і мислення?
- 5.Що таке суспільне буття? У чому виявляється його визначальний характер щодо суспільної свідомості?
- 6.Що таке суспільна свідомість? У чому виявляється її відносна самостійність щодо суспільного буття?
- 7.Які рівні суспільної свідомості ви знаєте? Розкрийте їх особливості.
- 8.Які існують форми суспільної свідомості? Розкрийте їх зміст.
- 9.Які стани суспільної свідомості ви знаєте? Розкрийте їх особливості.

Питання до самостійної роботи.

- 1.Історичні форми феноменології.

2. Концепції походження свідомості.
3. Концепції мислення.
6. Концепції розуміння.
5. Історичні форми логіки.
6. Історичні форми герменевтики.

Рекомендована література: 1.10; 18; 1.48; 1.64; 2.14; 2.16; 2.18-2.21; 2.25; 3.7; 3.16; 3.20; 3.23; 3.28; 3.43-3.44; 3.51; 3.59; 3.73; 3.83-3.84; 3.91.

Модуль II. Діалектика, гносеологія, праксеологія.

Тема 5. Діалектика як філософський метод розуміння відносин людини і світу.

План лекції.

1. Поняття і сутність діалектичного вчення.
2. Категорії діалектики.
3. Принципи діалектики.
4. Основні закони діалектики.

План семінару 1 “Виникнення і розвиток діалектики”.

1. Поняття і сутність діалектики.
2. Історичні форми діалектики.
3. Полеміка діалектики і метафізики.
4. Альтернативи діалектики.

План семінару 2 “Основні закони діалектики”.

1. Закон єдності і боротьби протилежностей.
2. Закон взаємообумовленості кількості і якості.
3. Закон заперечення заперечення.

Основні поняття і категорії: діалектика, розвиток, закон, принцип, категорії, детермінізм, протиріччя, протилежність, роздвоєння єдиного, тотожність, кількість, якість, міра, стрибок, заперечення, цикл, спіраль, прогрес, регрес, емерджентизм, еволюціонізм.

Контрольне опитування

1. Чому діалектика виступає теорією і методом пізнання дійсності?
2. Назвіть основні закони діалектики. Яке значення вони мають?

3. Поясніть сутність закону переходу кількісних змін в якісні і навпаки.
4. В чому сенс закону заперечення заперечення?
5. Який аспект розвитку розкриває закон єдності і боротьби протилежностей?
6. Які принципи діалектики є головними?
7. Чому філософія оперує парними категоріями? Прокоментуйте їх діалектичний взаємозв'язок.
8. Поясніть, чому “сутність являється, а явище сутнісне”.
9. В чому відмінність між діалектикою і метафізикою?
10. Поясніть відсутність сучасних альтернатив діалектики.

(Кожна правильна відповідь – 1 бал)

Питання до індивідуальних занять.

1. Що таке діалектика? З'ясуйте відмінність між об'єктивною і суб'єктивною діалектикою.
2. Дайте визначення розвитку. Назвіть і поясніть основні ознаки розвитку. Які існують ступені і напрямки розвитку?
3. В чому полягають особливості діалектичних категорій? Назвіть їх основні пари.
4. Чому принципи діалектики поділяються на логічні і методологічні? Вкажіть основні з них.
5. Розкрийте зміст закону єдності і боротьби протилежностей.
6. Розкрийте зміст закону переходу кількісних змін у якісні і навпаки.
7. Розкрийте зміст закону заперечення заперечення.

Питання до самостійної роботи.

1. Історичні форми діалектики.
2. Концепції розвитку.
3. Неосновні закони діалектики.
4. Класична і неklasична метафізика.

Рекомендована література: 1.5; 1.12; 1.27; 1.31; 1.39; 1.62; 1.71; 2.6; 2.9; 2.12; 2.14; 2.16; 2.18-2.21; 2.25; 3.25; 3.32; 3.34; 3.81; 3.98-3.99.

Тема 6. Практика і пізнавальне ставлення людини до світу.

План лекції.

1. Практика як спосіб буття людини і суспільства.
2. Взаємозв'язок практики і пізнання.
3. Діалектика пізнавального процесу.

План семінару 1 “Практика як спосіб буття людини”.

- 1.Поняття практики, її співвідношення із поняттями “праця” і діяльність’.
- 2.Сутність і основні характеристики практики.
- 3.Структура практики, її форми і рівні.
- 4.Опредметнення і розпредметнення практики.

План семінару 2 “Діалектика пізнавального процесу”.

- 1.Поняття і основні характеристики пізнання.
- 2.Сутність і структура пізнавального процесу.
- 3.Основні етапи і форми пізнавального процесу.
- 3.Крайнощі пізнавального процесу.

Основні поняття та категорії: гносеологія, епістемологія, праксеологія, практика, праця, діяльність, пізнання, почуття, мислення, інтуїція, творчість, знання, істина, догматизм, релятивізм.

Контрольне тестування

- 1.Які форми пізнання відносяться до чуттєвого пізнання:
 - а) відчуття;
 - б) уявлення;
 - в) поняття;
 - г) інтуїція.
- 2.Які форми пізнання відносяться до логічного пізнання:
 - а) сприйняття;
 - б) уява;
 - в) судження;
 - г) умовивід.
- 3.Який рівень пізнання є найвищим серед логічного пізнання:
 - а) науковий;
 - б) творчий;
 - в) інтуїтивний.
- 4.Визначте основний критерій істини:
 - а) почуття,
 - б) мислення;
 - в) практика.
- 5.Вкажіть основні характеристики істини:
 - а) абсолютність;
 - б) очевидність;
 - в) достовірність;
 - г) конкретність;
 - д) об’єктивність
 - е) відносність
 - ж) правильність.

(Кожна правильна відповідь – 1 бал)

Питання до індивідуальних занять.

1. Що таке праксеологія? Яке місце посідає вона в структурі філософії?
2. Дайте визначення поняття практики. Назвіть і поясніть її основні характеристики.
3. Розкрийте структуру практики? У чому виявляється її опрідметнення і розпрідметнення?
4. У чому виявляється зв'язок практики і пізнання?
5. Що таке гносеологія? Яке місце посідає гносеологія у структурі філософії?
6. Дайте визначення поняття пізнання? Які його основні характеристики?
7. Назвіть основні етапи пізнавального процесу? Які форми пізнання ви знаєте?
8. Яких крайнощів пізнавального процесу слід уникати?
9. Назвіть і поясніть основні принципи наукового пізнання?
10. Вкажіть і розкрийте основні методи наукового пізнання?

Питання до самостійної роботи.

1. Історичні форми праксеології.
2. Концепції практики.
3. Історичні форми гносеології і епістемології.
4. Концепції знання і пізнання.

Рекомендована література: 1.7; 1.10; 1.17-1.19; 1.20; 1.23; 1.25; 1.33-1.34; 1.40; 1.49; 1.56-1.57; 2.3; 2.12; 2.14; 2.16; 2.18-2.21; 2.25; 3.1; 3.3; 3.14; 3.16; 3.19; 3.33; 3.40; 3.42; 3.46; 3.49; 3.50; 3.52; 3.62; 3.64; 3.66-3.67; 3.70; 3.77; 3.83; 3.87; 3.96; 3.101; 3.103.

Філософська антропологія і соціальна філософія.

Тема 7. Людина і суспільство.

План лекції 1 “Філософське розуміння людини”.

1. Соціально-діяльнісна сутність людини.
2. Форми буття людини в суспільстві.
4. Крайнощі у пізнанні людини.

План семінару “Походження і становлення людини”.

1. Суспільно-історична природа людини.
2. Роль праці в становленні людини.
3. Значення мови в становленні людини.

План лекції 2 “Діалектика суспільного розвитку”.

1. Суспільство як соціальна система.
2. Основні форми буття суспільства.
3. Суспільно-історичний процес.

План семінару “Основні форми буття суспільства”.

1. Суспільно-економічна формація як форма буття суспільства.
2. Цивілізація як форма буття суспільства.
3. Культура як форма буття суспільства.
4. Людство як форма буття суспільства.

Основні поняття та категорії: філософська антропологія, соціальна філософія, людина, індивід, індивідуальність, особистість, суспільно-економічна формація, цивілізація, культура, людство, соціальний детермінізм, волюнтаризм, фаталізм.

Контрольне опитування

1. В чому полягає відмінність між філософською антропологією і соціальною філософією?
2. Чому сутність людини носить соціально-діяльнісний характер?
3. Чому суспільство є безпосереднім світом буття людини?
4. Чим різниться реалізація законів розвитку в природі і суспільстві?
5. Назвіть закони, котрі визначають суспільний розвиток.
6. Що таке суспільно-економічна формація? Яку структуру вона має?
7. Що таке історичні спільності людей? Які з них ви знаєте? З'ясуйте відмінність між ними.
8. Що таке цивілізація? Які типи цивілізацій ви знаєте?
9. Чому культура вважається виміром людського в людині? Розкрийте співвідношення загальнолюдського, національного і класового у культурі?
10. Які глобальні проблеми постають перед людством?

(Кожна правильна відповідь – 1 бал)

Питання до індивідуальних занять.

1. Що вивчає філософська антропологія?
2. Які крайнощі існують у пізнанні людини?
3. Які форми буття людини в суспільстві ви знаєте? З'ясуйте їх відмінність.
4. Які крайнощі існують у пізнанні розвитку суспільства?
5. Розкрийте зміст принципу соціального детермінізму? Які основні проблеми суспільного розвитку в ньому піднімаються?
6. Дайте визначення джерел і рушійних сил суспільного розвитку.
7. Назвіть основні типи формацій. З'ясуйте їх відмінності.

8. Дайте визначення способу виробництва. Яку роль в структурі формації він виконує?

9. Що таке базис суспільно-економічної формації? У чому виявляється його визначальний характер щодо надбудови?

10. Що таке надбудова суспільно-економічної формації? У чому виявляється її відносна самостійність щодо базису?

11. Що таке суспільний лад? Яке місце у структурі формації він посідає?

12. Чому перехід від однієї до іншої формації називається соціальною революцією? Сформулюйте закон розвитку суспільно-економічної формації.

Питання до самостійної роботи.

1. Історичні форми філософської антропології.
2. Історичні форми соціальної філософії.
3. Концепції походження людини.
4. Концепції походження суспільства. 1. Поняття і зміст принципу соціального детермінізму.
5. Джерела і рушійні сили суспільного розвитку.
6. Основа і критерій суспільного прогресу.
7. Крайнощі у пізнанні суспільства.
8. Концепції формації.
9. Концепції цивілізації.
10. Концепції культури.
11. Глобальні проблеми людства.
12. Футурологічні передбачення майбутнього.

Рекомендована література: 1.8-1.9; 1.14; 1.37; 1.60; 1.70; 1.75; 2.1-2.2; 2.8; 2.12; 2.14; 2.16; 2.18-2.21; 2.25; 3.2; 3.4-3.6; 3.8; 3.10; 3.12-3.13; 3.15-3.17; 3.26-3.27; 3.29-3.31; 3.34-3.35; 3.41; 3.47; 3.50; 3.54-3.57; 3.63; 3.65; 3.68; 3.72; 3.74-3.75; 3.79; 3.82; 3.85; 3.88-3.89; 3.94-3.95; 3.102.

Тема 8. Духовність людського буття.

План лекції.

1. Духовність як спосіб буття свідомості.
2. Духовне життя суспільства.
3. Духовний світ людини.
4. Духовність як умова поступу людства.

План семінару “Духовний світ людини”.

1. Поняття духовності, його співвідношення із поняттями “душа” і “дух”.

- 2.Поняття і структура духовного світу людини.
- 3.Формування і розвиток духовного світу людини.
- 4.Взаємозв'язок духовного світу людини і суспільства.

Основні поняття і категорії: аксіологія, цінності, духовність, душа, дух, , інтелект.

Контрольне опитування

- 1.В чому полягає пізнавальна здатність людини? Назвіть етапи її формування.
- 2.Як формується мотивація людини? Вкажіть її основні етапи.
- 3.Що таке оцінювальна здатність людини? Які етапи проходить її формування?
- 4.Як формується життєва позиція людини? Перелічіть етапи її формування.
- 5.В чому виявляється соціальна активність людини? Назвіть основні етапи її формування.

(Кожна правильна відповідь – 1 бал)

Питання до індивідуальних занять.

- 1.Що таке аксіологія? Яке місце посідає вона у структурі філософії?
- 2.Дайте визначення духовності? Які її основні характеристики?
- 3.Розкрийте структуру духовності? Які її складові?
- 4.Як здійснюється формування і розвиток духовності суспільства? В чому її особливості?
- 5.Як здійснюється формування і розвиток духовності людини? В чому її особливості?
- 6.Що таке духовний світ людини? Яку структуру він має?
- 7.Чому духовність є умовою поступу людства?

Питання до самостійної роботи.

- 1.Історичні форми аксіології.
- 2.Концепції цінностей.
- 3.Концепції духовності.

Рекомендована література: 1.13; 1.22; 1.26; 1.28; 1.52;1.54; 1.63; 1.74; 2.8; 2.12; 2.14; 2.16; 2.18-2.21; 2.25; 3.16; 3.26; 3.38-3.39; 3.48; 3.65; 3.69; 3.71; 3.76-3.77; 3.80; 3.89; 3.90; 3.93.

**ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ, РЕФЕРАТИВ ТА ПИТАННЯ ДЛЯ
ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ**

Теми позааудиторних контрольних робіт.

1. Специфіка філософського знання.
2. Основне питання і напрямки філософії.
3. Структура філософського знання.
4. Проблема духовності людини в давньоіндійській філософії.
5. Проблема природного закону в давньокитайській філософії.
6. Натурфілософські ідеї давньогрецької філософії
7. Стихійна діалектика в давньогрецькій філософії.
8. Ідея космоцентризму в давньогрецькій філософії.
9. Проблема пізнання у давньоримської філософії.
10. Полеміка про універсалії в середньовічній філософії.
11. Полеміка про природу людини в філософії Відродження.
12. Ідея невичерпності пізнання в філософії Відродження.
13. Полеміка про метод пізнання у новоєвропейській філософії.
14. Ідея соціальної справедливості в просвітницькій філософії.
15. Проблема діалектики в німецькій класичній філософії.
16. Проблема практики в марксистській філософії.
17. Проблема серця в класичній українській філософії.
18. Проблема свободи і творчості в новітній екзистенціальній філософії.
19. Проблема знання і пізнання в сучасній позитивістській філософії.
20. Походження людини і суспільства.
21. Соціально-діяльнісна сутність людини.
22. Матерія як основа світорозуміння.
23. Діалектичний метод пізнання.
24. Закони діалектики.
25. Принципи діалектики.
26. Категорії діалектики.
27. Розвиток суспільства як природничо-історичний процес.
28. Практика як спосіб буття людини у світі.
29. Діалектика пізнавального процесу.
30. Свідомість як атрибут людського буття.
31. Духовність як атрибут людського буття.
32. Цивілізація як форма буття суспільства.
33. Культура як форма буття суспільства.
34. Концепція суспільно-економічної формації.
35. Глобальні проблеми людства.

Теми аудиторних контрольних робіт.

1. Основне питання і напрямки філософії.
2. Специфіка і структура філософського знання.
3. Форми і способи існування матерії.

4. Сутність, дійсність і буття людини.
5. Основні закони діалектики.
6. Принцип соціального детермінізму, його сутність і зміст.
7. Сутність, структура і характеристики практики.
8. Взаємозв'язок практики і пізнання.
9. Основні етапи і форми пізнавального процесу.
10. Сутність і характеристики свідомості.
11. Структура суспільної свідомості.
12. Взаємовідносини суспільної свідомості і суспільного буття.
13. Сутність і структура духовного світу людини.
14. Сутність і структура суспільно-економічної формації.

Теми рефератів

1. Історичні типи світогляду.
2. Предмет і функції філософії.
3. Специфіка і структура філософського знання.
4. Основне питання і напрямки філософії.
5. Походження людини і суспільства
6. Соціальне і біологічне в природі людини.
7. Діяльність як основа і спосіб буття людини у світі.
8. Матеріальне походження світу.
9. Рух як спосіб існування матерії і його форми.
10. Відображення як спосіб існування матерії і його форми.
11. Системність як спосіб існування матерії і його форми.
12. Структурність як спосіб існування матерії і його форми.
13. Простір і час як форми існування матерії.
14. Форми буття людини в суспільстві.
15. Основні пари діалектичних категорій.
16. Закон заперечення заперечення.
17. Закон єдності і боротьби протилежностей.
18. Закон переходу кількісних змін у якісні і навпаки.
19. Матеріальна єдність світу.
20. Принцип єдності логічного і історичного.
21. Принцип сходження від абстрактного до конкретного.
22. Принцип розвитку в матеріалістичній діалектиці.
23. Принцип соціального детермінізму у пізнанні суспільства.
24. Історична необхідність і свобода у розвитку суспільства.
25. Об'єктивні умови і суб'єктивний чинник у розвитку суспільства.
26. Крайнощі у пізнанні людини і суспільства.
27. Практика як соціальна форма руху матерії.
28. Взаємозв'язок практики і пізнання.
29. Чуттєве пізнання і його форми.
30. Логічне пізнання і його форми.

31. Наукове пізнання, його форми, методи і принципи.
32. Творче пізнання і його форми.
33. Основні характеристики істини.
34. Діалектика суб'єкта і об'єкта у пізнанні.
35. Крайнощі у процесі пізнання.
36. Свідомість як соціальна форма відображення матерії.
37. Роль і місце мислення у розвитку свідомості.
38. Роль і місце розуміння у розвитку свідомості.
39. Взаємовідносини суспільного буття і суспільної свідомості.
40. Рівні суспільної свідомості.
41. Форми суспільної свідомості.
42. Стани суспільної свідомості.
43. Духовність як спосіб буття свідомості.
44. Співвідношення душі і духу.
45. Формування духовного світу людини.
46. Сутність і структура суспільно-економічної формації.
47. Цивілізація як самоорганізація суспільства.
48. Культура як спосіб діяльності суспільства.
49. Футурологічні передбачення майбутнього людства.
50. Місце і роль філософії у житті людини і суспільства.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО КУРСУ

1. Філософія як наука. Предмет філософії.
2. Основне питання філософії та його місце в предметі філософії.
3. Матеріалізм та ідеалізм як основні філософські напрямки та їх історичні форми.
4. Монізм і плюралізм як основні філософські напрямки та їх історичні форми.
5. Гностицизм і агностицизм як основні філософські напрямки та їх історичні форми.
6. Діалектика і метафізика як основні філософські напрямки та їх історичні форми.
7. Теїзм і атеїзм як основні філософські напрямки та їх історичні форми.
8. Онтологія як філософська наука. Категорія “буття” у філософії.
9. Гносеологія як філософська наука. Категорія “пізнання” у філософії.
10. Логіка як філософська наука. Категорія “мислення” у філософії.
11. Філософське розуміння світу: його сутність, дійсність і буття. Категорія “матерії” як основа світорозуміння.
12. Рух як спосіб існування матерії та його форми.
13. Системність як спосіб існування матерії. Види матеріальних систем.
14. Відображення як спосіб існування матерії та його форми.
15. Простір і час як форми існування матерії.
16. Свідомість як соціальна форма відображення матерії і атрибут людського буття.
17. Практика як соціальна форма руху матерії і спосіб людського буття.
18. Діалектика як теорія і метод. Об’єктивна і суб’єктивна діалектика.
19. Категорії діалектики та їх основні пари.
20. Принципи діалектики та їх різновиди. Принцип розвитку як стрижневий принцип діалектики.
21. Закони діалектики та їх різновиди. Пізнавальне і практичне значення законів діалектики.
22. Закон переходу кількісних змін у якісні і навпаки.
23. Закон єдності і боротьби протилежностей.
24. Закон заперечення заперечення.
25. Почуттєве пізнання та його форми. Емпіризм у пізнанні.
26. Логічне пізнання та його форми. Раціоналізм у пізнанні.
27. Наукове пізнання та його форми. Сцієнтизм у пізнанні.
28. Творче пізнання та його форми. Інтуїтивізм у пізнанні.
29. Практика як вихідний пункт, основа, критерій і мета пізнання. Прагматизм у пізнанні.
30. Істина та її основні характеристики. Догматизм та релятивізм у пізнанні істини.
31. Особливості і парадигми розвитку філософії Стародавнього світу.
32. Основні школи давньоіндійської філософії, їх представники та ідеї.

33. Основні школи давньокитайської філософії, їх представники та ідеї.
34. Основні школи давньогрецької філософії, їх представники та ідеї.
35. Основні школи давньоримської філософії, їх представники та ідеї.
36. Ідея космоцентризму у філософії Стародавнього світу.
37. Проблема пізнання у філософії Стародавнього світу.
38. Ідея розвитку у філософії Стародавнього світу.
39. Місце людини, суспільства і держави у філософії Стародавнього світу.
40. Особливості, парадигми та етапи розвитку середньовічної філософії, їх представники та ідеї.
41. Проблема універсалій у середньовічній філософії.
42. Проблема свободи волі у середньовічній філософії.
43. Особливості та етапи розвитку філософії Відродження, її представники та ідеї.
44. Ідея гуманізму у філософії Відродження.
45. Ідея пантеїзму і діалектики у філософії Відродження.
46. Особливості новоєвропейської філософії, її представники та ідеї.
47. Проблема пізнаваності світу і методу пізнання у новоєвропейській філософії.
48. Ідея гілозоїзму і діалектики у новоєвропейській філософії.
49. Особливості філософії Просвітництва, її представники та ідеї.
50. Соціальні та історичні ідеї філософії Просвітництва.
51. Енциклопедизм та антиклерикалізм у філософії Просвітництва.
52. Особливості німецької класичної філософії, її представники та ідеї.
53. Ідея антропологізму у німецькій класичній філософії.
54. Ідея розвитку у німецькій класичній філософії.
55. Особливості марксистської філософії, її представники та ідеї.
56. Ідея революційної практики у марксистській філософії.
57. Особливості та етапи розвитку української філософії, її представники та ідеї.
58. Екзистенціальна течія у сучасній філософії, її особливості, школи, представники та ідеї.
59. Позитивістська течія у сучасній філософії, її особливості, школи, представники та ідеї.
60. Релігійна течія у сучасній філософії, її особливості, школи, представники та ідеї.
61. Філософське розуміння людини: її сутність, дійсність і буття.
62. Роль праці в становленні людини.
63. Роль суспільства в становленні людини.
64. Роль свідомості в становленні людини.
65. Роль мови в становленні людини.
66. Основні форми буття людини в суспільстві.
67. Біологічне і соціальне в людині. Біологізм і соціологізм у пізнанні людини.
68. Взаємовідносини людини і природи. Біосфера і ноосфера.

69. Суспільний розвиток як природничо-історичний процес.
70. Принцип соціального детермінізму у пізнанні історії. Види соціальних причин.
71. Механізм суспільного розвитку, його сутність і структура.
72. Особливості реалізації законів розвитку суспільства.
73. Історична необхідність і свобода в суспільному розвитку. Фаталізм і волюнтаризм у пізнанні історії.
74. Об'єктивні передумови і суб'єктивні чинники в суспільному розвитку. Об'єктивізм і суб'єктивізм у пізнанні історії.
75. Діяльність як спосіб буття людини і суспільства, її сутність і структура.
76. Практика як матеріальна діяльність людини і суспільства. Опредметнення і розпредметнення практики.
77. Свідомість як ідеальна діяльність людини і суспільства. Опредметнення і розпредметнення свідомості.
78. Взаємовідносини суспільного буття і суспільної свідомості.
79. Рівні суспільної свідомості, їх критерії та ознаки.
80. Форми суспільної свідомості, їх критерії та ознаки.
81. Стани суспільної свідомості, їх критерії та ознаки.
82. Духовне життя суспільства, його сутність і структура.
83. Духовний світ людини, його сутність і структура.
84. Суспільно-економічна формація як форма буття суспільства. Формаційний вимір історії.
85. Структура суспільно-економічної формації.
86. Основний закон розвитку і зміни суспільно-економічних формацій.
87. Історичні форми спільності людей. Етноси і класи.
88. Цивілізація як форма буття суспільства. Цивілізаційний вимір історії.
89. Культура як форма буття суспільства. Культурологічний вимір історії.
90. Людство як форма буття суспільства. Гуманістичний вимір історії.

ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ, РЕФЕРАТІВ ТА ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

Вказівки до виконання контрольних робіт.

Виконання контрольних робіт сприяє поглибленому вивченню предмета і є однією із форм перевірки знань студентів. Написання контрольних робіт є необхідною умовою виконання навчальних програм. В процесі роботи над ними у студентів-заочників, які більшу частину матеріалу курсу “Філософія” вивчають самостійно, формуються навички самостійної роботи з науковою літературою, вміння аналізувати матеріал, виокремлювати в ньому головне та другорядне. Саме на такому фундаменті має формуватись цілісне сприйняття предмету, розуміння кожної теми з курсу та взаємозв’язок між ними.

Контрольна робота повинна розкривати головний зміст теми. Робота оцінюється за викладеним змістом та вмінням автора аналізувати та систематизувати навчальний матеріал. Вона має також містити план, висновки та список використаної літератури. Обсяг контрольної роботи повинен бути в межах 10-12 сторінок машинопису. Сторінки потрібно пронумерувати, залишаючи поля для зауважень викладача.

На обкладинці контрольної роботи повинні бути вказані:

- назва інституту;
- назва кафедри;
- назва дисципліни;
- тема контрольної роботи;
- прізвище, ім’я та по-батькові виконавця та викладача;

Теми контрольних робіт обираються студентами із числа запропонованих згідно порядкового номера в списку групи. Дві однакові за змістом контрольні роботи не зараховуються.

Вказівки до написання рефератів.

Написання рефератів має на меті допомогти студентам навчитися самостійно відповідати на поставлені на лекціях і винесені на семінарах проблеми, що стосуються навчального матеріалу курсу, а також аналізувати рекомендовану літературу і виступати перед аудиторією.

Пристаючи до написання рефератів, студентам необхідно:

- повторити лекційний матеріал та з’ясувати, чому саме з цієї проблеми рекомендується написання реферату;
- опрацювати рекомендовану до рефератів літературу та зробити її порівняльний аналіз;

- скласти план реферату, у якому обов'язково приділити увагу актуальності висвітлюваної проблеми та висновкам щодо її розв'язання;
- стисло викласти проблему, вказавши своє бачення її.

Обсяг реферату повинен складати 5-7 сторінок машинописного тексту, а титульний лист має містити інформацію про тему реферату та відомості про виконавця.

Вказівки до виконання самостійної роботи.

Самостійна робота студентів над навчальним матеріалом робочої програми курсу, що не виноситься на розгляд лекцій і семінарів, має на меті сформулювати в них вміння самостійно працювати з рекомендованою літературою та відповідати на поставлені в аудиторіях проблеми.

Пристаючи до самостійної роботи, студентам необхідно:

- 1) попередньо ознайомитись з навчальним матеріалом, що виноситься на лекції і семінари, та засвоїти його;
- 2) перевірити отримані знання шляхом самоконтролю, відповідаючи на поставлені спеціально для цього запитання;
- 3) з'ясувати роль і місце навчального матеріалу, що виноситься на самостійну роботу, у робочій програмі курсу та встановити його зв'язок із лекційно-семінарським матеріалом;
- 4) виокремити ключові проблеми навчального матеріалу, що виноситься на самостійну роботу, та опрацювати їх;
- 5) засвоїти навчальний матеріал, що виноситься на самостійну роботу, поєднуючи його з лекційно-семінарським матеріалом.

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Вивчення студентами навчальної дисципліни “Філософія” передбачає наступні види робіт:

1. Прослухування матеріалу на лекціях
2. Підготовка до семінарських занять
3. Самостійна робота студента та виконання індивідуальних завдань

Упродовж навчального семестру студенти повинні виконати 2 змістовних модулі та скласти у підсумку іспит. Вивчаючи модулі, студенти накопичують бали, а підсумок вивчення дисципліни виставляється через підсумковий контроль перед іспитом та іспит.

1 модуль	2 модуль	Іспит	Підсумок
0-30 балів	0-30 балів	0-40 балів	0-100 балів

Студент, який набрав менше ніж 20 балів за підсумками модулів та перед іспитовою контрольної роботи, до складання іспиту не допускається.

Види робіт та критерії оцінювання:

1. Виступ на семінарі (відповідь на питання плану семінарського заняття) – 0-5 балів.
2. Доповнення на семінарі – 0-3 бали.
3. Опрацювання першоджерела або персоналії того чи іншого філософа (у вигляді конспекту) – 0-10 балів.
4. Реферат (виконаний самостійно на задану тему) – 0-10 балів.
5. Контрольна робота – 0-5 балів.

Кожен студент в 1 та 2 модулях повинен законспектувати як мінімум **одне** першоджерело (вивчити **одну** персоналію) та виконати **один** реферат (тема узгоджується з викладачем).

Оцінка „відмінно” – 90- 100 балів (повнота розкриття питання: логіка викладення, культура мови ; вміння доводити думку та відстоювати власні позиції; впевненість, емоційність та переконаність, використання допоміжного матеріалу; вміння робити порівняння та висновки (посилання, цитування); підготовка матеріалу за допомогою комп’ютерної техніки, різних технічних засобів)

Оцінка „добре” - 75 – 89 балів (не повне розкриття питання та логічного викладення матеріалу; використання основної літератури ; аналітичні міркування, вміння робити часткових висновків)

Оцінка „задовільно” – 60- 74 бали (часткова структурованість викладеного матеріалу; використання допоміжного матеріалу (посилання,

цитування); підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки за допомогою інтернету)

Оцінка „незадовільно” – 35 - 59 балів (не розкриття питання; безсистемність, відсутність логічної послідовності, відсутність вміння формулювати висновки; неакуратність оформлення письмової роботи; невміння використовувати основний та допоміжний матеріал)

Оцінка „незадовільно” з повтором вивчення курсу – 0-34 бали (відсутність на заняттях)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Першоджерела

- 1.1. Абельяр П. История моих бедствий.- М.,1959.
- 1.2. Августин Блаженный. Исповедь.- М.,1991.
- 1.3. Аристотель. Метафизика.- Ч.1.- М.1991.
- 1.4. Бейль П. Исторический и критический словарь.- М.,1967.
- 1.5. Бергсон А. Творческая эволюция.- М.-СПб.,2015.
- 1.6. Бруно Д. О причине, начале и едином.- М.,1934.
- 1.7. Бэкон Ф. Новый Органон // Соч.- Т.2.-М.,1972.
- 1.8.Вико Дж. Основание новой науки об общей природе наций.- М.-К.,1994.
- 1.9.Вольтер Ф. Философия и методология истории // История и историки: Жизнь, судьба, творчество.- М.,1998.
- 1.10.Гадамер Х.Г. Истина и метод.- М.,1988.
- 1.11.Гегель Г. Философия права.- М.,2016.
- 1.12.Гегель Г. Энциклопедия философских наук.- СПб.,1993.
- 1.13.Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання.- К.,1994.
- 1.14.Гердер И.Г. Идеи философии истории человечества.- М.,1977.
- 1.15.Гоббс Т. Левиафан.- М.,1936.
- 1.16.Гольбах П. Система природы // Избр. пр.- Т.1.- М.,1963.
- 1.17.Грамши А. Некоторые проблемы изучения философии практики // Тюремные тетради.- М.,1991.
- 1.18.Гуссерль Э. Идеи чистой феноменологии.- М.,1994.
- 1.19.Декарт Р. Рассуждение о методе // Избр. пр.- М.,1950.
- 1.20.Джемс У. Прагматизм.- К.,1991.
- 1.21.Дидро Д. Философские принципы относительно материи и движения // Соч.- Т.1.- М.,1986.
- 1.22.Камю А. Бунтующий человек.- М.,1990.
- 1.23.Кант И. Критика чистого разума.- М.,1994.
- 1.24.Кассі́рер І. Людський світ простору і часу // Філософська і соціологічна думка.- №5.- 1992.
- 1.25.Кондильяк Э.Б. Трактат об ощущениях // Соч.- Т.2.- М.,1980.
- 1.26.Конфуций. Уроки мудрости.- Х.,1998.
- 1.27.Кузанский Н. Диалог о становлении // Соч.- Т.1.- М.,1979.
- 1.28.Кьеркегор С. Страх и трепет.- М.,1997.
- 1.29.Ламетри Ж.О. Человек-машина. Человек-Растение // Соч.- М.,1983.
- 1.30.Лейбниц Г.В. Монадология // Соч.- Т.1.- М.,1982.
- 1.31.Ленін В.І. До питання про діалектику // Полн. збір. тв.- Т.29.
- 1.32.Ленін В.І. Про значення войовничого матеріалізму // Повн. збір. тв.- Т.45
- 1.33.Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Соч.- Т.1-2.- М.,1985

- 1.34. Мальбранш Н. Разыскания истины // Соч.- Т.1.- СПб.,1903.
- 1.35. Маритен Ж. Философ в мире.- М.,1994.
- 1.36. Маркс К. Тезисы Фейербаха // Твори.- Т.3.
- 1.37. Маркс К. До критики політичної економії. Передумова // Твори.- Т.13.
- 1.38. Марсель Г. Быть и иметь.- Нв.,1994.
- 1.39. Материалисты древней Греции. Собрание текстов Гераклита, Демокрита и Эпикура.- М.,1955.
- 1.40. Монтень М. Опыты // Соч.- Т.1-2.- М.,1979.
- 1.41. Мор Т. Утопия.- М.1953.
- 1.42. Ницше Ф. Так казал Заратустра.- К.,1993.
- 1.43. Ортега-Гасет Х. Что такое философия? — М.,1991.
- 1.44. Паскаль Б. Мысли.- К.,1994.
- 1.45. Платон. Диалоги.- К.,1995.
- 1.46. Плеханов Г.В. К вопросу о роли личности в истории // Избр. философ. пр.- Т.2.- М.,1956.
- 1.47. Поппер К. Логика и рост научного знания.- М.,1983.
- 1.48. Потебня А. Мысль и язык.- К.,1993.
- 1.49. Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы.- К.,1997.
- 1.50. Руссо Ж.Ж. Об общественном договоре.- М.,1938.
- 1.51. Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий.- М.,1995.
- 1.52. Роттердамский Е. Похвала глупости.- К.,1993.
- 1.53. Сартр Ж.П. Буття і ніщо // Сучасна зарубіжна філософія.- К.,1996.
- 1.54. Сковорода Г. Пізнай у собі людину.- Л.,1998.
- 1.55. Соловьев В.С. Теоретическая философия // Соч.- Т.8.- СПб.,1911.
- 1.56. Спиноза Б. Трактат об усовершенствовании разума.- М.,1934.
- 1.57. Тарский А. Понятия истины.- К.,1998.
- 1.58. Тейяр де Шарден. Феномен человека.- М.,1987.
- 1.59. Тит Лукреций Кар. Про природу речей.- К.,1988.
- 1.60. Тойнби А. Цивилизация перед судом истории.- М.,1995.
- 1.61. Фейербах Л. Основные положения философии будущего // Избр. философ. пр.- Т.1.- М.,1955.
- 1.62. Фихте И.Г. Основа общего наукоучения // Соч. Т.1.- СПб.,1993.
- 1.63. Франк С.Л. Духовные основы общества.- М.,1992.
- 1.64. Фрейд З. Психология бессознательного М.,1990.
- 1.65. Фромм Э. Иметь или быть?- К.,1997.
- 1.66. Хайдеггер М. Бытие и время.- М.1993.
- 1.67. Хофмайстер Х. Что значит мыслить по философски?- СПб.,2000
- 1.68. Шелер М. Положение человека в мире // Избр. пр.- М.,1995.
- 1.69. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление // Собр. соч.- Т.1.- М.,1992.
- 1.70. Шпенглер О. Закат Европы.- М.,1993.
- 1.71. Энгельс Ф. Диалектика природы // Твори.- Т.20.
- 1.72. Энгельс Ф. Роль праці у процесі перетворення мавпи на людину // Твори.- Т.20.

- 1.73.Юм Д. Трактат про природу людини.- К.,1995.
 1.74.Юркевич П.Д. З науки про людський дух // Вибране.- К.,1993.
 1.75.Ясперс К. Смысл и назначение истории.- М.,1991.

Підручники, посібники, словники

- 2.1.Андрущенко В., Михальченко М. Соціальна філософія: В 2 т.- К.,1997.
 2.2.Бойченко І.В. Філософія історії.- К.,2000.
 2.3.Гносеологія в системі філософського мировоззрення.- М.,1983.
 2.4.Головко Б.А. Філософська антропологія.- К.,1997.
 2.5.Горський В.С. Історія української філософії.- К.,1996.
 2.6.Гусев В.І. Вступ до метафізики.- К.,2004..
 2.7.История философии в кратком изложении /Богут И.И.- М.,1991.
 2.8.Людина і світ /Губерський Л.В., Приятельчук А.О., Андрущенко В.П.- К.,2002.
 2.9.Материалистическая диалектика.- М.,1985.
 2.10.Нестеренко В.Г. Вступ до філософії і онтології людини.- К.,1995.
 2.11.Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання.- Л.,2000.
 2.12.Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство.- К.,2006.
 2.13.Реале Д., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней: В 4 т.- М.,1996.
 2.14.Сілаєва Т.О. Філософія.- Т.,2000.
 2.15.Современная западная философия. Словарь.- М.,1991.
 2.16.Спиркин А.Г. Философия.- М.2002.
 2.17.Таранов П.С. Анатомія мудрости: 120 філософів, їх учення і судьба.- См.,1997.
 2.18.Философия /Кузнецов В.Г., Кузнецова И.Д., Миронов В.В., Момджян К.Х.- М.,1999
 2.19.Філософія /Надольний М.Ф., Андрущенко В.П., Бойченко І.В., Розумний В.П.- К.,1995.
 2.20.Философия /Осичнюк Ю.В., Зубов В.С.- К.,1994.
 2.21.Философия /Солопов Е.Ф.- М.,1997.
 2.22.Философский энциклопедический словарь / Ивин А.А.- М.,2004.
 2.23.Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні.- К.,1992.
 2.24.Шаповалов В.Ф. Основы философии от классики до современности.- М.,2000.
 2.25.Щерба С.П. Філософія.- К.,2000.

Додаткова література

- 3.1.Алексеев П.В., Панин А.В. Теория познания и диалектика.- М.,1991.
 3.2.Андреев И.Л. Происхождение человека и общества.- М.,1982.

- 3.3. Андрос Е.И. Истина как проблема познания и мировоззрения.- К.,1984.
- 3.4. Андрущенко В., Губерський Л., Зуєв В. Проблема гуманізму у сучасній філософії.- К.,1994.
- 3.5. Афанасьев В.Г. Диалектика общественного развития.- Л.,1988.
- 3.6. Барулин В.С. Социальная жизнь общества.- М.,1987.
- 3.7. Богачева И.Е. Материя, отражение, познание.- В.,1971.
- 3.8. Бойченко І.В. Нелінійна соціальна філософія: цивілізація як монада історії // Філософські студії Київського університету.- К.,1995.- В.1.
- 3.9. Бутаков А.А. Основные формы движения материи и их взаимосвязь в свете современной науки.- К.,1974.
- 3.10. Бутенко А.П. О диалектике производительных сил и производственных отношений // Вопросы философии.- 1988.№6.
- 3.11. Волков А.М. Человеческое измерение прогресса.- М.,1990.
- 3.12. Глезерман Г.Е. Законы общественного развития: их характер и использование.- М.,1979.
- 3.13. Гордієнко А. Методологічні проблеми осмислення буття людини // Філософська і соціологічна думка.- 1995.- №5-6.
- 3.14. Горский Д.П. О критериях истины // Вопросы философии.- 1998.- №2.
- 3.15. Гошовський М.М., Кучерявий І.Т. Ідея прогресу в соціальній філософії.- К.,1993.
- 3.16. Грицанов А.А., Овчаренко В.И. Человек и отчуждение.- Мн.,1991.
- 3.17. Громов Л. Что же определяет общественное саморазвитие // Мировая экономика и международные отношения.- 1999.- №10.
- 3.18. Диалектика в науках о природе и человеке: эволюция материи и ее структурные уровни.- М.,1983.
- 3.19. Диалектика процесса познания /Алексеев М.Н., Коршунов А.М.- М.,1985.
- 3.20. Дубровский Д.И. Информация, сознание, мозг.- М.1980.
- 3.21. Дышлевый П.С., Яценко Л.В. Что такое научная картина мира?- М.,1984.
- 3.22. Желнов М.В. Предмет философии в истории философии.- М.,1981.
- 3.23. Загадка человеческого понимания /Яковлев А.А.- М.,1991.
- 3.24. Заїченко Г. Долі філософії та культури наприкінці 20 ст. // Філософська і соціологічна думка.- 1994.- №1-2.
- 3.25. Законы и принципы материалистической диалектики.- К.,1989.
- 3.26. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности.- М.,1986.
- 3.27. Злобин Н.С. Культура и общественный прогресс.- М.,1986.
- 3.28. Ильенков Э.В. Проблема идеального // Вопросы философии.- 1979.- №6.
- 3.29. Иноземцев В.Л. Очерки истории экономической общественной формации.- М.,1996.
- 3.30. Иноземцев В.Л. К теории постэкономической формации.- М.,1995.
- 3.31. Каган М.С. Человеческая деятельность.- М.,1974.
- 3.32. Категории диалектики, их развитие и функции.- К.,1980.

- 3.33.Кістяківський Б.О. Проблема і завдання соціально-наукового пізнання.- 1992.- №2.
- 3.34.Копнин П.В. Диалектика как логика и теория познания.- М.,1978.
- 3.35.Крисаченко В.С. Людина і біосфера.- К.,1998.
- 3.36.Крутова О.Н. Человек и история.- М.,1982.
- 3.37.Кримський С.В. Зміст та функції природничо-наукової картини світу // Філософська і соціологічна думка.- 1972.- №2.
- 3.38.Крымский С.В. Контуры духовности: новые контексты идентификации // Вопросы философии.- 1992.- №12.
- 3.39.Крымский С.Б. Философия как путь человечности и надежды.- К.,2000
- 3.40.Кукушкина Е.И., Логунова Л.Б. Мироззрение, познание, практика.- М.,1989.
- 3.41.Кутырев В.О. Людина і світ: три парадигми взаємодії // Філософська і соціологічна думка.- 1991.- №7.
- 3.42.Лекторский В.А. Субъект, объект, познание.- М.,1980.
- 3.43.Леонтьев А.П. Деятельность. Сознание. Личность.- М.,1977.
- 3.44.Лой А.М. Проблема свідомості: історичність досвіду // Філософська і соціологічна думка.- 1992.- №7.
- 3.45.Лой А.Н. Социально-историческое содержание категорий “время” и “пространство”.- К.,1978.
- 3.46.Лурия А.Р. Об историческом развитии познавательных процессов.- М.,1974.
- 3.47.Максимов С.І. Особистість і суспільство.- Х.,1993.
- 3.48.Малахов В.А. Цінність як категорія культури // Філософська думка.- 1992.- №5.
- 3.49.Мамардашвили М.К. Стрела познания: набросок естественно-научной гносеологии.- М.,1996.
- 3.50.Мамардашвили М.К. Стрела познания: набросок естественно-исторической гносеологии.- М.,1996.
- 3.51.Мамардашвили М., Пятигорский А. Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символическом и языке.- М.,1997.
- 3.52.Мамардашвили М.К. Формы и содержание мышления.- М.,1968.
- 3.53.Марков М.А. О природе материи.- М.,1976.
- 3.54.Мгедлова М.М. Понятие “цивилизация”: история и методология // Философия и общество.- 1999.- №1.
- 3.55.Моисеев Н.Н. Информационное общество как этап новейшей истории // Свободная мысль.- 1996.- №1.
- 3.56.Моисеев Н. Человек и ноосфера.- М.,1990.
- 3.57.Моноха И.П. Человек и потенциал его бытия.- К.,1995.
- 3.58.Нарский И.С. К анализу строения основного вопроса философии // Философские науки.- 1983.- №6.
- 3.59.Общественное сознание и общественная практика.- М.,1978.
- 3.60.Ойзерман Т.И. Главные философские направления.- М.,1971.
- 3.61.Овчинников О. О понятии исторического типа философии // Вопросы

- философии.- 1996.- №10.
- 3.62. Орлов В.В. Особенности чувственного познания.- Пр.,1962.
- 3.63. Осипов Ю.С. Два направления человеческого бытия // Человек.- 1999.- №5.
- 3.64. Основные принципы и методы научного познания.- М.,1970.
- 3.65. Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття.- К.,1997.
- 3.66. Порус В.Н. Эпистемология: некоторые тенденции // Вопросы философии.- 1997.- №2.
- 3.67. Практика. Познание. Мироззрение.- К.,1980.
- 3.68. Производство как общественный прогресс.- М.,1986.
- 3.69. Пролеев С.В. Духовність і буття людини.- К.,1992.
- 3.70. Райтман У. Познание и мышление.- М.,1968.
- 3.71. Розов Н.С. Конструктивная аксиология и этика ценностного сознания // Философия и общество.- 1999.- №5.
- 3.72. Самойлов Л.Н. Глобальные проблемы общественного прогресса.- См.,1985.
- 3.73. Свасьян К.А. Феноменологическое познание.- Ер.,1982.
- 3.74. Свідзинський А. Культура як феномен цивілізації // Сучасність.- 1992.- №2.
- 3.75. Сержантов В.Ф. Человек, его природа и смысл бытия.- Л.,1990.
- 3.76. Синяков С.В. Світоглядна детермінація соціального пізнання.- К.,1998.
- 3.77. Синяков С.В., Сластенок Е.Ф. Социальное познание: гносеологические и аксиологические проблемы.- К.,1993.
- 3.78. Сирин А.Д. Специфика законов общества и их роль в регулировании общественных процессов.- Тм.,1979.
- 3.79. Сыч А. Конфликт цивилизаций: новая опасность или возрождение старого противоборства // Философская и социологическая мысль.- 1996.- №1-2.
- 3.80. Сичивиця О.М. Духовний світ людини.- Л.,1994.
- 3.81. Солопов Е.Ф. Движение и развитие.- Л.,1974.
- 3.82. Соотношение биологического и социального в человеке.- М.,1975.
- 3.83. Спиркин А. Мышление и язык.- М.,1956.
- 3.84. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание.- М.,1972.
- 3.85. Табачковський В.Г. Человеческое мироотношение: данность или проблема.- К.,1993.
- 3.86. Табачковський В. Ми у філософії чи філософія в нас? / Філософська думка № 4-6, 1998
- 3.87. Творче, практичне і критичне мислення.- Ж.,1997.
- 3.88. Теория общественно-экономической формации.- М.,1982.
- 3.89. Трубников Н.Н. Проблема смерти, времени и цели человеческой жизни // Философские науки.- 1990. - №2
- 3.90. Уледов А.К. Духовная жизнь общества.- 1980.
- 3.91. Уледов А.К. Общественная идеология и психология.- М.,1985.
- 3.92. Філософія та її місце в сучасній культурі // Філософська і соціологічна

думка. – 1993 - №4

3.93.Фролов И.Т. О смысле жизни, о смерти и бессмертии человека.- М.,1985.

3.94.Фролов И.Т. О человеке и гуманизме.- М.,1989.

3.95.Футурологические концепции эволюции цивилизации // Современные социально-политические теории.- М.,1991.

3.96 Хазиев В.С. Философское понимание истины // Философские науки – 1991 -№9

3.97.Чинакова Л.И. Социальный детерминизм.- М.,1985.

3.98.Шептулин А.П. Диалектический метод познания.- М.,1983.

3.99.Шинкарук В.И. Единство диалектики, логики и теории познания.- К.1977.

3.100 Шинкарук В. Філософія і сучасні історичні реалії // Філософська і соціологічна думка – 1992 - №4

3.101 Ярошевец В.І. Людина в системі пізнання. К., 1996

3.102.Ярошевский Т.М. Размышления о человеке.- М.,1984.

3.103 Ярошевский Т.М. Размышление о практике.- М.,1976.

